

ĮVYKIAI, PROBLEMOS, NUOMONĖS

MININT GEDULO IR VILTIES DIENĄ – Janina Macukonienė	3
REMONTO DARBAI VIDUGIRIŲ KOPLYČIOJE – Kun. Povilas Slaminis	9
LIETUVOS POLITIKAI RAGINAMI SUVOKTI LIETUVIŲ TAUTINĖS SAVIMONĖS STIPRINIMO IR ETNINĖS KULTŪROS PLĖTROS SVARBĄ – www.alkas.lt	12
ŽEMĖ MUS IŠPĖJA: SAUSROS ŠMĖKLA – Božena Bobinienė	14

MŪSŲ INTERVIU

SEINŲ „LIETUVIŲ NAMAI“ SPRENDŽIA IŠLIKIMO KLAUSIMUS – Irena Gasperavičiūtė	6
---	---

KULTŪROS BARUOSE

TAUTODAILĖS DIRBTUVĖS „ŠIMTAVIRVIS“ – Aldona Vaicekauskienė	10
--	----

IŠ MŪSŲ PRAEITIS

PAŠTO KARVELIAI LIETUVOS KARIUOMENĖJE XX A. 3-IAJAME DEŠIMT-METYJE – Gintaras Lučinskas	19
--	----

ŽMONĖS

APIE SLAVĖNŲ ŠEIMĄ – Eugenija Pakutkienė	20
---	----

SKELBIMAI

SPAUDA RAŠĖ

LIETUVOS ŽINIASKLAIDA	26
-----------------------------	----

Viršeliuose:

Varlė karalienė? Kur princas? (Valdo Žilionio nuotr.)

Teresės Kuosienės siuvinėtas rėminio nėrinio ornamentas. 2014 m. (Iš LLEKD archyvo)

REDAKCIJOS ADRESAS

16-515 Puńsk,
ul. A. Mickiewicza 23

tel. / faks. (+48) 87 5161 416
www.e-ausra.pl
ausra@o2.pl

LEIDŽIA

Lenkijos lietuvių draugija
16-500 Sejny,
ul. Wileńska 9
tel. / faks. 87 5162 125

Vyr. redaktorė Irena Gasperavičiūtė
Redakcijos sekretorė Alicija Krakauskienė
Stilistė, korektorė Birutė Burdinaitė-Ołów
Techn. redaktorė Aldona Jonušonytė

KORESPONDENTAI: Petras Maksimavičius,
Eugenija Pakutkienė, Jurgita Stankauskaitė

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2020-06-09

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos
nuožiūra. Redakcijos nuomonė nebūtinai
sutampa su autorių nuomone.

Lenkijos lietuvių draugijos sąskaita

BS Sejny, ul. Powstańców Sejneńskich 1, 16-500 Sejny
Nr. 23 93540007 0000 0000 0198 0002
SWIFT / BIC kodas POLU PL PR

Zadanie pn. „Wydanie 24 numerów dwutygodnika „Auśra” zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.



Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych
i Administracji

Projektą „Lenkijos lietuvių tautinio sąmonin-
gumo ugdymas“ iš dalies remia Spaudos, radijo
ir televizijos
rėmimo fondas
(gauta parama per
projekto įgyven-
dinimo laikotarpį
– 6000 eurų).

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS



Mieli skaitytojai!

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Atšilo. Tiek orai pasidarė palankesni žmogui, tiek situacija dėl koronaviruso pandemijos lyg ir pradėjo normalizuotis. Nors pastarosios dienos parodė, kad susirgusiųjų skaičius Lenkijoje nemažėja, karantino suvaržymai naikinami. Pagal žiniasklaidą, nuo birželio 12 d. Lenkijos ir Lietuvos siena vėl bus atidaryta. Palaipsniui sugrįžtame į normalų gyvenimą. Vis dar oficialioje statistikoje Seinų apskritis lieka be ištirto COVID-19 atvejo. Tačiau įvyko toks paradoksas: Seinų miesto burmistras savo ruožtu ir savo įstaigos lėšomis atliko visų darbuotojų (įstaigos ir jai pavaldžių institucijų, kaip antai mokykla ar vaikų darželis) tyrimus, iš kurių paaiškėjo, kad šešiemis asmenims nustatyta esant koronaviruso antikūnų. Vadinasi, jie turėjo sirgti net to nežinodami. Bet jie vis tiek nepatenka į Sanitarinės epideminės tarnybos statistiką. Įdomu.

Laikui bėgant apsipratome su to keisto viruso egzistavimu, jau beveik išmokome su tuo gyventi pakeisdami savo ligšiolinius įpročius. Aišku, daugumos rankos išsausėjusios nuo nuolatinės dezinfekcijos, bet ką padarysi – jei reikia, tai reikia. Blogiausia, kad žiniasklaida vis gąsdina kita epidemijos banga. Tad neįjauku darosi laukti rudens.

Pastarosiomis dienomis negalėtume skųstis nei saulės ir šilumos trūkumu, nei kritulių stoka. Viskas žaliuoja ir auga neįtikėtinu greičiu. Tačiau šįkart „Aušroje“ straipsnis kol kas dar mūsų žurnale neliesta sausros tema. Atrodytų, šiandien tai lyg ir neaktualu, tačiau Božena Bobinienė į šį klausimą pasižiūrėjo plačiau. Ne iš dienų ar savaitėlių, o iš keleto metų perspektyvos. Siūlau pasiskaityti.

Birželio 14-oji – Gedulo ir vilties diena, tai 1941 m. tremties į Sibirą pradžia. Tą datą mums „Aušroje“ primena Janina Macukonienė. Kad neužmirštume...

Minint Gedulo ir vilties dieną

JANINA MACUKONIENĖ

**Leiskit į tėvynę, leiskit pas savus –
Ten pradžiugs krūtinė, atgavins
jausmus!**

**Svetima padangė nemaloni, ne!
Tėviškėlę brangią vis regiui sapne.**

Šią dainą kažkodėl mokėjau nuo ankstyvos vaikystės. Ji nebuvo dainuojama mokykloje, viešuosiuose koncertuose ar transliuojama radijo bangomis, bet buvo tokia graži, lyriška, paslaptinga, kad norėjosi ją niūniuoti namuose nostalgijos akimirkomis ar jaunystės laikais neoficialiuose susirinkimuose artimų draugų būryje. Tada, kai buvome atskirti nuo tautos kamieno geležine užtvara, patriotiško jaunimo sambūriuose šia daina išreikšdavome Lietuvos ilgesį. Nežinia, kaip ji pateko į mūsų kraštą, bet ši daina tikrai sukurta ne mūsų kraštiečių, o lietuvių tremtinių Sibire. Ji nevisiškai atitinka mūsų krašto situaciją – mes praradome savo tėvynę, bet gyvename nuo amžių protėvių žemėje, savose tėviškėse, nors ir svetimoje valstybėje. Kaip dainą „Leiskit į tėvynę“ dainavo už Baikalo atsidūrę lietuviai, rašo savo poemoje „Mano vaikystės tėvynė“ tremtinė Marytė Kontrimaitė: „O kaip jie dainavo, kaip jie visi dainavo/ lietuviškai/ o kaip švelniai, kaip gaudžiai <...> – dainavo tyliai, nuleidę akis ašarotas.../ Ak ir aš dainavau su visais/ ir mano vaikiškos ašaros srūdavo dėl Tėvynės,/ kurios nebeatminiau,/ tik sapnuose/ parbėgdavau, vis parbėgdavau/ į žydinčių pienių pievą.“

Apie patį baisiausią lietuvių tremties epizodą, kuris prasidėjo 1941 m. birželio 13–14 naktį ir vyko iki birželio 22 d. (tada į sovietų okupuotą Lietuvą įžengė vokiečiai), negalima kalbėti nesijaudinant, kai perskaitai įvairius buvusių tremtinių liudijimus. Ne be reikalo birželio 14-oji Lietuvoje paskelbta Gedulo ir vilties diena, nes ta pirmoji trėmimų banga buvo pati skaudžiausia – ja sovietai siekė tiesiog fiziškai sunaikinti lietuvių tautą. Mat tuo metu buvo aukštas tautinio sąmoningumo lygis ir per dvidešimtmetį pasiekti gana dideli ekonominiai ir kultūriniai laimėjimai. Kaip teigia A. Merkelis (darbe „Masinis lietuvių išvežimas į SSSR“), „bolševikų vadams viena buvo aišku, kad lietuvių tautinis susipratimas ir nepriklausomo gyvenimo metu pasiekti laimėjimai yra didžiausios kliūtys Lietuvą sovietizuoti ir ją paversti avanpostu prieš Vokietiją, todėl tas kliūtis bet kokiomis priemonėmis reikia sunaikinti. Kadangi tautos, nors ir nedidelės, negalima nei į kalėjimus sukisti, nei greitai laiku išžudyti, tai ir buvo griebtasi jau ne sykį praktikuotos priemonės ją išblaškyti po SSSR mažai gyvenamus plotus ir ją blaškyti taip, kad beblaškant kuo daugiausiai žūtų“. Netrukus po rinkimų į Liaudies Seimą Maskvos diktatoriai pareikalavo, kad LTSR Komisarų Taryba priimtų nutarimą dėl 700 000 lietuvių trėmimo.

Skubus nutarimo įvykdymas patikėtas NKVD (Narodnyj Komisarjat Vnutrenich Diel – Vidaus reikalų



liaudies komisariatas). Šios įstaigos rusai pareigūnai, pasitelkę lietuvius išdavikus, skubiai ruošė slaptus tremtinių šeimų sąrašus, į kuriuos pateko ne tik „nusikalnę“ sovietų valdžiai (oficialiai Lietuvoje įvestai 1940 VI 15) buvę nepriklausomos Lietuvos valdžios atstovai, kariškiai, policininkai, tautinių partijų nariai, bet taip pat mokslininkai, pedagogai, vyresnieji mokiniai, žurnalistai, rašytojai, kultūros darbuotojai, verslininkai, bankininkai, turtingesnieji ūkininkai, o jei dar buvo maža – tiesiog eiliniai ūkininkai ir tarnautojai.

Niekas iš įtrauktųjų į sąrašus

po 25 žmones, tačiau į daugelį vagonų buvo sugrūsta po 50–60 žmonių. Ir buvo ne vienas atsitikimas, kad tokioje spūstyje, dar vagonams stovint tebestovint nėščios moterys gimdė, ligoniai mirė.“ (A. Merkėlis) Nepatikau tikslesnių duomenų, kiek procentų ešelonų keleivių pasiekė „vadų“ paskirtą galutinį kelionės tikslą – tolimąjį Altajaus kraštą. Tačiau, kaip savo atsiminimuose rašo Dalia Grinkevičiūtė, jau pravažiavus Uralo kalnus vagonė pasidarė erdvu – daugelio bendrakeleivių kūnai patrūšė prie geležinkelio esančią Sibiro žemę. Viena mano draugė lietuvė,

nežinojo, koks baisus likimas jiems suruoštas tą gražų birželio šeštadienį. 1941 m. birželio 14-ąją tremiamųjų medžioklė prasidėjo tuoj po vidurnakčio, dar neišaušus, vienu metu visoje Lietuvoje. Žmonės su paskubomis jiems leista pasiimti manta buvo sunkvežimiais vežami į artimesnes traukinių stotis ar tiesiog į Naująją Vilnią, kur buvo pagrindinis „pakrovimo“ į gyvulinius vagonus punktas. Tie aklaivių lentomis užkalti vagonai be jokių sanitarinių sąlygų buvo tiesiog prigrūsti įvairaus amžiaus ir sveikatos būklės žmonių. „Nors instrukcijose buvo numatyta, kad va-

gonuose turi būti

gyvenanti Lenkijos gilumoje (čia atsidūrė bėgant jų šeimai nuo sovietų 1944 m.), pasakojo, kad jos senelį, mirusį Sibire, kelyje į tremtį, prižiūrėtojai išmetė tiesiog iš riedančio traukinio ir nebuvo jokios galimybės jo palaidoti. O tremtiniai taip troško atgulti amžinojo poilsio savo tėvynėje...

Bet grįžkime į tą baisiąją tremties dieną, kuri su smulkmenomis įsismelkė į tremiamųjų atmintį. Tie, kuriems pavyko išverti, po 1990-ųjų savo išgyvenimus perteikė spausdintu žodžiu. Turime labai gausią ir jaudinančią tremtinių atsiminimų literatūrą. Pateiksiu keletą jos fragmentų, kaip įvairūs žmonės atsimeina tą patį išvaymo iš namų epizodą.

Dalia Grinkevičiūtė: „*Birželio 14 d. naktį čekistai ėmė daužyti ir mūsų namų duris. Suėmė mano tėvą, Grinkevičių Juozą, Lietuvos banko valiutų komisijos reikalų vedėją, o nuo 1940 m. matematikos mokytoją gimnazijoje <...> ir mano motiną Grinkevičienę Pranę, namų šeimininkę, 17 metų brolių abiturientą ir mane, 14 metų moksleivę. Čekistas iš Smolensko perskaitė dokumentą, kad mes ištremiami visam gyvenimui į tolimuosius Sibiro rajonus.*“ Vyrai dar ešelonuose buvo atskirti nuo šeimų ir jiems išgyventi šansų bemaž nebuvo. 1943 m. spalio paskutiniame laiške ant beržo šošies J. Grinkevičius parašė: „*Aš mirštu iš bado.*“

Mokytoja P. Spudienė: „*Tą lemtiną birželio 14-osios naktį į butą įsiveržė trys ginkluoti vyrai. Vyrui liepė tuoj sėstis ir nejudėti. Iš manęs grasindami ginklu reikalavo aukso. Pirma mintis, kad tai plėšikai. Du kalbėjo rusiškai, vienas lietuviškai. Liepė apsirengti, po to pasakė tokį sprendimą: „Partijos ir vyriausybės sprendimu jūsų šeima ištremiama už LTSR ribų“. Leidžiama pasiimti 100 kg daiktų. <...> Lietuvois vis ragino imtis maisto, šiltų rūbų. Bet maisto atsargų neturėjome, todėl nebuvo ką ir imti.*“

J. Tilindis, Rokiškio geležinkelio stoties pradžios mokyklos vedėjas, suėmimo metu viešėjęs su šeima pas pažįstamus Noreikiuose: „1941 m. birželio 14 d. Šeštadienis. Jau po devynių, o mes dar lovose. <...> Staiga pasigirsta energingas beldimas į duris. Į kambarį įžengia trise – du civiliai ir vienas pasieniečio uniforma. Pirmojo rankoje pistoletas <...> – Ar jūs priklausėte Lietuvos tautininkų sąjungai. – Taip. – Tarybų Sąjungos liaudies komisaro įsakymu jūs su visa šeima perkeliami gyventi į kitą respubliką. Pasiruošimui skiriama jums pusantros valandos, leidžiama pasiimti 150 kg krovinį.“

L. Bojarskas, Šiaulių V. Kudirkos pradžios mokyklos mokytojas: „1941 m. birželio 14 d. 7 val. 40 min. į mano butą atvykęs NKVD kapitonas su dviem piliečiais pareiškė, kad aš ir mano šeima, kaip nepatikimi, tremiami į kitą miestą. Nuvežti į geležinkelio stotį supratome, kad būsime vežami ne į kitą miestą, bet tremiami į tolimą ir nežinomą kraštą.“

Pats suėmimo momentas pasmerktiesiems tremčiai buvo toks bausis ir sukeliantis tiek emocijų, kad jo smulkmenos išliko atmintyje visam gyvenimui. Jis buvo lietuvių šeimų, visos tautos genocido pradžia. Kai suminant tremiamieji krovėsi mantą išsivežimui, pareigūnų pagalbininkai grobė sau vertingus daiktus, šeimos šventenybes. Tai dar labiau skaudino nelaiminguosius. Kelionė į tolimiausius ir atšiauriausius Sibiro regionus trukdavo ilgus mėnesius. Dažnai ji buvo dalijama į etapus. Pirmiausia lietuviai būdavo apgyvendinami artimesniuose regionuose, o kai dėl savo darbštumo ir sumanumo sutvarkydavo aplinką taip, kad būtų įmanoma gyventi ir šiaip taip išsimaitinti, juos perkeldavo į tokias vietas, kur mūsų klimato žmogui

neįmanoma išgyventi. Tarp gyvųjų išliko tik saujelė lietuvių, išsiųstų žvejoti prie Laptevų jūros – išmirė nuo bado, šalčio, pasiklydę pūgose. Jų nebuvo kam palaidoti, nes neįmanoma amžinam įšale iškasti duobės. Vorkutos druskos kasyklose žmonės mirė iš alkio ir nepakeldami bausių darbo sąlygų. Pateikiama, kad vien prie Lenos žiočių kančioms ir mirčiai buvo pasmerkta 18 500 „liaudies priešų“.

Gedulo ir vilties dieną prisiminkime tuos mūsų tėvynainius, kurie be jokios kaltės turėjo paaukoti gyvybę, iškęsti nepakeliamas kančias, kurie prarado savo artimuosius, visą užgyventą turtą, gimtąją žemę ir tėvynę. Dauguma jų nesulaukė laisvos Lietuvos, apie kurią tiek svajojo, ir reabilitacijos dokumento. Norėdami juos pagerbti paskaitykime tremtinių atsiminimus, kurių tikrai daug turime mūsų bibliotekose.

LIETUVOS GYVENTOJŲ TREMTYS



1941 m. birželio 14–18 d. ištremti ir išvežti į lagerius 18 228 žmonės

1945–1947 m. ištremti 10 423 žmonės

1948 m. gegužės mėn. ištremti 42 384 žmonės

1949 m. kovo mėn. ištremti 34 403 žmonės

1950–1953 m. ištremti 25 522 žmonės

1944–1953 m. suimta ir kalinta Lietuvoje bei SSRS lageriuose 135 522 žmonės

Seinų „Lietuvių namai“ sprendžia išlikimo klausimus

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Kovo mėnesį paskelbus Lenkijoje karantiną, atsirado įvairių apribojimų, visų pirma uždrausti didesni žmonių susibūrimai, uždaryti restoranai, kavinės, viešbučiai, atšaukti kultūriniai renginiai. Visa, ką vardiju, tai Seinų „Lietuvių namų“ darbo barai. Ankstesniame „Aušros“ numeryje rašėme, kaip pasikeitė Punsko lietuvių kultūros namų darbo specifika. Tačiau juos išlaiko Punsko savivaldybė ir tai garantuoja tam tikrą stabilumą bei viltį,

kad praėjus pandemijai bus sugrįžta į normalų gyvenimą, koks buvęs prieš karantino įvedimą.

Kalbuosi su Seinų „Lietuvių namų“ direktore Onute Nevulienė. Jos noriu paklausti, kaip šiuo metu vertėsi Seinų „Lietuvių namai“, kurių steigėjas ir vadovaujantysis organas yra ne savivaldybė, o Vysk. Antano Baranausko fondas. Ar jų gyvenimą labai paveikė karantino suvaržymai? Ar pavyksta grįžti į realybę, buvusią prieš karantiną?

Lig šiol dirbome tautinės mažumos statuso sąlygomis ir čia po karantino niekas nepasikeis. Šiemet gausu patvirtintų ir finansavimų gavusių projektų, skirtų mažiausių susitikimų su vaikais, meno užsiėmimų, naujų renginių, lietuviško darželio Suvalkuose įkūrimo veiklų organizavimui. Yra tinkamos darbo sąlygos ir lėšos, yra vis didėjantis saviveiklininkų būrys, deja, negalima vykdyti veiklos. Ar tai ne paradoksas? Aišku, tikimės, kad tokia padėtis laikina. Žinome, kad apribojimai mažinami ir greitai laiku galėsime sugrįžti į senas vėžes.

Keblai padėtis dėl ūkinės veiklos. Kaip minėjau, apnakvandinimo paslauga yra vienas iš mūsų pragyvenimo šaltinių. Prieš įvedus Lenkijoje karantiną apnakvandinimo grafikai iki birželio pabaigos buvo per 90 procentų užpildyti. Aišku, kasmet taip nebūna. Verslas turizmo srityje, ko gero, ne tik mūsų atveju yra nepastovus, sezoninis ir priklausomas nuo daugelio tiek vidinių, tiek išorinių veiksnių. Šiems metams, tiksliau – šiam pusmečiui, prognozės buvo labai geros, tačiau paskelbus pandemiją situacija drastiškai pasikeitė ir dauguma svečių atsisakė rezervacijų net iki liepos pabaigos.

I. G.: Kaip tai paveikė finansinę „Lietuvių namų“ padėtį?

O. N.: Situacija liūdna ir kelia nerimą. Kyla klausimas, kaip teks išgyventi. Mat vykdydami ūkinę

Irena Gasperavičiūtė: Ar labai pasikeitė „Lietuvių namų“ veikla įvedus Lenkijoje karantiną?

Onutė Nevulienė: Paskelbus pandemiją, kaip ir visi prisitaikėme prie apribojimų. Vieną dieną nutrūko kultūrinis gyvenimas, sustojo viešbučio veikla. Pastaroji veikla tai vienas iš mūsų pragyvenimo šaltinių. Praradome dalį pelno. Darbas „klampioje dirvoje“ mums ne naujovė, tačiau reikia pripažinti, kad ši situacija sukėlė baimę ir atsirado naujų rūpesčių.



Iš Seinų „Lietuvių namų“ archyvo

Seinų „Lietuvių namų“ direktorė Onutė Nevulienė



Seinų „Lietuvių namų“ direktorė Onutė Nevulienė su šokėjais ir jų vadove Alina Dzimida

veiklą turime užsidirbti darbuotojų atlyginimams, „Lietuvių namų“ pastato išlaikymui ir administravimui. Vienintelė parama, kurią gauname „Lietuvių namų“ einamajai veiklai, yra Lenkijos vidaus reikalų ir administracijos ministerijos dotacija pastato šildymui bei buhalterijos paslaugoms (tai apie 16 procentų metinių fondo kaštų). Sumažėjus pajamoms iš ūkinės veiklos finansinė „Lietuvių namų“ padėtis žymiai suprastėjo. Tai turės įtaką ir kultūrinei, statutinei fondo veiklai, kur teks atsisakyti projektų su savo finansiniu įnašu.

I. G.: Žinom, kad nuo kovo vidurio nevyksta jokia kultūrinė veikla. Ar daug renginių teks atsisakyti? Ar daug planuotų kultūrinių projektų teks atsisakyti? Ar vis dėlto pavyks kiek modifikavus juos įgyvendinti arba perkelti kitam laikui? Kokių turite planų?

O. N.: Išvakarėse, prieš paskelbiant šalyje karantiną, turėjome

atsisakyti renginio, skirto Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dienai paminėti. Po to „Lietuvių namuose“ neįvyko dar keli renginiai, kurių organizatoriai buvo Seinų lietuvių „Žiburio“ mokykla, Lietuvos Respublikos konsulatas Seinuose, Lenkijos lietuvių draugija. Suplanuotu laiku nesurengtas naujas kultūrinis renginys „Ansamblių vakaras“ bei neįgyvendinti keli mažesni kultūriniai projektai, skirti pagyvenusiems žmonėms ir vaikams. Laimė, visus kultūrinius projektus galėjome perkelti. Ši situacija nėra palanki lietuvių tautinei mažumai, nėra palanki mūsų tautiškumo, bendruomeniškumo, kultūros išlaikymui ir puoselėjimui. Todėl norėdami nors šiek tiek mažinti karantino pasekmes šioje srityje privalėjome modifikuoti veiksmus ir ieškoti naujų darbo metodų. Sakykim, šokių repeticijas su vaikais perkėlėme į skaitmeninę (elektroninę) erdvę. Dirbame nuotoliniu būdu. Ne visi turi tinkamus darbo įrankius ar priemones, ne visi moka tais įrankiais pasinaudoti. Darbas visiškai kitoks, bet

stengiamės mažinti neigiamas karantino pasekmes. Vaikams yra primenami lietuvių tautinių šokių žingsniai, rodomi mankštos pavyzdžiai, siunčiamos nuorodos į virtualias ekskursijas, turus po Lietuvos muziejus, archyvinius koncertus ir kt. Susilaukiame, kas labai džiugina, atsiliepimų ir iš pačių dalyvių.

I. G.: Ar pasisekė pasinaudoti Lenkijos Vyriausybės paruoštais vadinamaisiais pagalbos skydais, t. y. paramos būdais? Ar iš tikrųjų tai reali pagalba ir parama, padedanti iškęsti tą sunkų laikotarpį? Ar tai daugiau tik reklaminiai/propagandiniai triukai?

O. N.: Karantinas skaudžiai mums atsiliepė, todėl įdėmiai sekėme žinias ir žiūrėjome, kuriomis priemonėmis galime pasinaudoti. Informacijos buvo gausu ir ne visada ji buvusi aiški. Labai pravertė nemokami internetiniai seminarai šiomis temomis, kuriuos organizavo ministerijos ar tiesiog paskirų sričių teisininkų biurai. Aišku, jeigu nebūčiau prisijungus prie vieno socialinio tinklo, tai apie tokias galimybes net nežinočiau.

Fondas galėjo stengtis paramos dviem keliais: kaip nevyriausybinė organizacija (per statutinę veiklą) ir kaip smulkus verslininkas. Pradžioje pateikėme prašymą atleisti nuo privalomų įmokų (ZUS) tris mėnesius (kovas–gegužę). Teigiamą sprendimą kol kas gavome dėl vieno mėnesio. Vėliau teko nusivilti, nes kaip nevyriausybinė organizacija, galima sakyti, negalėjome pasinaudoti jokia finansine parama statutinei veiklai. Netenkinome vienos ir pagrindinių sąlygų. Daugiausia reikėjo įrodyti, kad sumažėjo statutinės veiklos apyvarta ar įplaukos, o šiemet, palyginti su praėjusiais metais tuo pačiu laiku, statutinės veiklos įplaukos

žymiai padidėjo, nes papildomai gavome finansavimą lietuviško darželio Suvalkuose įkūrimui bei Seinų „Žiburio“ mokyklos infrastruktūros gerinimui. Beje, šiomis lėšomis negalime padengti fondo kaštų, susijusių su „Lietuvių namų“ pastato išlaikymu ir administravimu, o jie taip pat aptarnauja projektus. Fondo statutinei veiklai, kurios nefinansuoja projektai, lėšų nėra.

Šiek tiek geresnė situacija buvo dėl ūkinės veiklos. Turėdami smulkaus verslininko statusą, galėjome stengtis ir gavome 5000 zlotų paskolą bei 60 000 zlotų subvenciją ūkinės veiklos einamosioms išlaidoms padengti. Lėšas gavome labai greitai, nes po trijų dienų nuo paraiškų pateikimo. Subvencijos dydis priklausė nuo darbuotojų skaičiaus ir nuo to, kiek procentų sumažėjo ūkinės veiklos pajamos. Abi paskolas reikės grąžinti. Taip pat yra nurodymai, kokias sąlygas privalome tenkinti, kad galėtume stengtis atleidimo nuo paskolos grąžinimo. Šiandien žinome, kad dalį gautos paramos (25 % nuo 60 tūkst.) reikės grąžinti. Visa kita priklausys nuo to, ar vis dar užsiimsime ūkine veikla ir nemažinsime etatų.

Kita parama, kuria galėjome pasinaudoti, tai pailginti finansinių ataskaitų paruošimo ir patvirtinimo laikotarpiai, pailgintas ataskaitų Centrinei statistikos tarnybai (GUS) teikimo laikotarpis.

2020 m. kovo 2 d. buvo priimtas įstatymas dėl specialiųjų sprendimų, siekiant išvengti ir kovoti su COVID-19, kitomis užkrečiamosiomis ligomis bei jų sukelta krize. Jo pagrindu galime keisti kultūrinių projektų finansavimo sutartis, kurios buvo pasirašytos iki š. m. kovo 13 d. Galima keisti sutarties vykdymo laiką, vykdymo būdą bei sritį.

I. G.: Kaip sekasi sugrįžti į darbą? Ar viešbutis susilaukia

daug svečių? Jei skaičius palyginatume su praėjusiais metais...

O. N.: Šiuo metu naudojames sušvelnintomis karantino sąlygomis ir po truputį pradėdame, užtikrindami saugias darbo sąlygas, individualias repeticijas su vyresniaisiais kolektyvų dalyviais. Su vaikais toliau dirbame nuotoliniu būdu. Gerbiame sprendimus tų, kurie vengia burtis. Viešbutis taip pat pradėjo savo veiklą. Susilaukėme pirmų svečių ir turime paklausimų bei rezervacijų ateinantiems laikotarpiams. Kol kas nakvynės statistika labai prasta, nes visuomenė yra sėkmingai išgąsdinta, o ir patiems dar nedrąsu, bet gyventi iš ko nors reikia. Svečiai, kurie vis dėlto apsisprendę atsipalaiduoti, keliauti, domisi, kokių saugos priemonių imamės, ar gali jie turizmo reikalais kirsti Lenkijos ir Lietuvos sieną ir laisvai lankyti Lietuvą, ar mūsų krašte buvo užsikrėtimo koronavirusu atvejų. Esame optimistiškai nusiteikę, bet sugrįžti į senas vėžes bus sudėtinga.

I. G.:
O kaip veikia kavinė? Ar sugrįžta daug lankytojų?

O. N.: Klausiti reiktų kavinės savi-ninkų. Mūsų atsakymai gali būti labai skirtingi.

I. G.: Ar pasiseks po pandemijos sugrįžti į padėtį prieš

karantiną, t. y. nepatyrus didesnių nuostolių (turiu omeny, kad nereikės atleisti darbuotojų ar imti paskolų)?

O. N.: Paskolas jau paėmėme ir darome viską, kad darbuotojų nereiktų atleisti. Karantinas atidengė mūsų trūkumus ir silpnybes, kurių anksčiau neįžvelgėme arba jos dar netrukdė. Pamatėme taip pat savo stipriąsias vietas. Svarbu pasidaryti tinkamas išvadas, neužmiršti, kokie mūsų tikslai, kokia misija, ir per tą prizmę žiūrėti į ateitį. Labai noriu pasidžiaugti savo kolektyvu – „Lietuvių namų“ darbuotojais, kurie nebuvo abejingi ir ėmėsi konkrečių veiksmų ar iniciatyvų, kad (kiek betruktų karantinas) galima būtų „normaliai“ funkcionuoti. Jūs šaunuoliai! AČIŪ!

I. G.: Sėkmės darbuose!



Seinų „Lietuvių namai“

Remonto darbai Vidugirių koplyčioje

KUN. POVILAS SLAMINIS



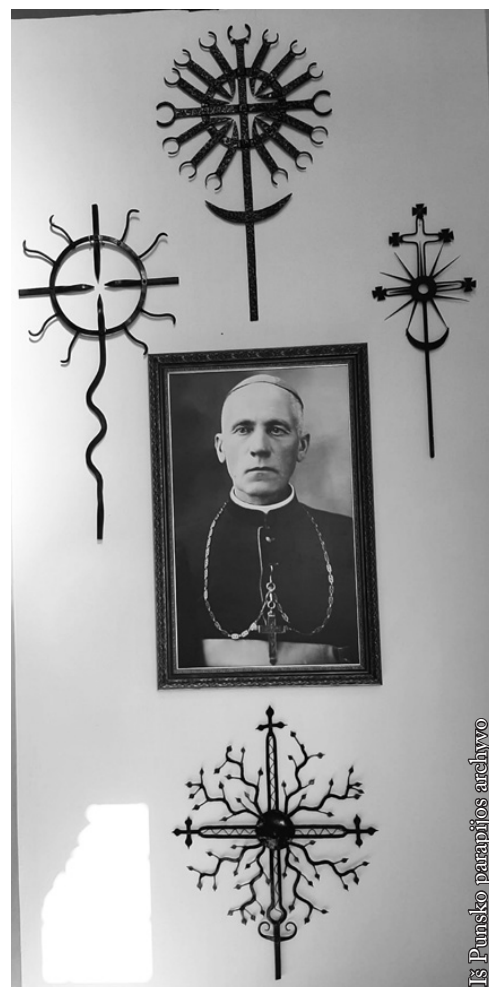
Iš Punskeo parapijos archyvo

Labai džiaugiuosi pranešdamas, kad Vidugirių koplyčioje atlikti šie tokie remonto darbai: naujai išdažyta zakristija, pagaminti nauji baldai, išglaistyta ir perdažyta presbiterijos galinė siena, sukurtos kompozicijos Lietuvos šventiesiems ir palaimintiems. Šioje koplyčioje taip pat jau stovi naujas altorius ir nauja ambona.

Noriu labai padėkoti parapijos klebonui kun. Česlovui už iniciatyvą ir visokeriopą palaikymą. Ačiū visiems geradariams, kurie prisidėjo prie šių remonto darbų. Visų išvardyti neįmanoma, nes prisidėjo visa bendruomenė. Dėkoju ponui Juozui Žilinskui ir ponui Jonui Stankauskui, kurie atliko remonto darbus.



Iš Punskeo parapijos archyvo



Iš Punskeo parapijos archyvo

Tautodailės dirbtuvės „Šimtavirvis“

ALDONA VAICEKAUSKIENĖ

Tautodailės dirbtuvės „Šimtavirvis“ įkurtos vykdant projektą Punsko bendrabučio remontui atlikti. Parengiamieji darbai pradėti 2012 metais. Šis sumanymas kilo tuometiniam Seinų apskrities viršininko pavaduotojui Romui Vitkauskui. Nuo pastatymo bendrabutis nebuvo matęs generalinio remonto, kurio žūtbut reikėjo. Seinų apskritis su Lazdijų meno

mokykla parengė projektą „Lietuvos–Lenkijos bendradarbiavimas gerinant gyvenimo sąlygas“. Kaip visi stambieji projektai, taip ir šis reikalavo „minkštųjų“ veiklų. Tautodailė Romui Vitkauskui visada buvo prie širdies ir ja jis domėjosi, nepaisant to, kokias tiesiogines pareigas ėjo. Galvojant apie projekto įgyvendinimą reikėjo surasti remonto pagrindimą. Jo mintys apsistojo prie mūsų krašto tautodailės. Kad pagrįstų projekto reikalavimus, sumanė kurti dirbtuves. Savo sumanymu pasidalijo su manim. Teko rasti tokias sritis, kurios būtų būdingos mūsų krašto tautodailės paveldui ir skatintų vyresnius bei ypač jaunimą mokytis primirštų tautodailės sričių. Apsistota prie audimo, juostų, nėrimo ant rėmelių, šiaudinių sodų, karpinių ir dailiųjų staliaus darbų. Daugiausia dėmesio skirta audimui staklėmis. Tik pradėjus kurti muziejų senojoje klebonijoje ir organizuojant pirmąją parodą pavyko įsigyti audimo stakles. Tikėjau, kad kartu su senovinių audinių pavyzdžiais besilankantiems

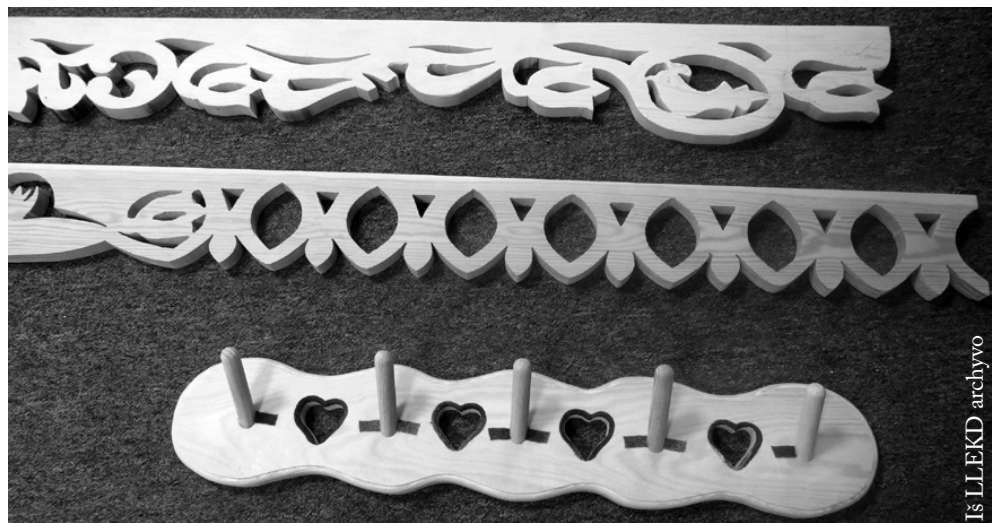
muziejuje pavyks pademonstruoti audimą staklėmis. Tai galėjo vykti tik šiltuoju metų laiku, nes žiemą nekūrenamose patalpose dirbti buvo neįmanoma. Aiškėjant perspektyvai dėl projekto turėti patogias patalpas ir galimybę įsigyti įrangą – audimui skyrėme daugiausia dėmesio.

Kartu su Seinų apskritimi teko nueiti sudėtingą projekto rengimo, vėliau ir įgyvendinimo kelią. Projektas pasirodė labai sunkiai įveikiamas tenkinant visus numatytus reikalavimus. Daugiausia rūpesčių sukėlė audimo įranga. Reikėjo rasti meistrus, kurie pagamintų naujas stakles, nes senų negalėjome įsigyti. Po ilgų ieškojimų pavyko surasti meistrą šalia Augustavo ir kitą Šiauliuose. Gal ir ne pačias kokybiškiausias stakles jiems pasisekė pagaminti, bet jomis naudojames iki šiolei. Ieškant audimo pavyzdžių pasitarnavo muziejuje sukaupti eksponatai ir audėjos Veronikos ilgametė patirtis.

Kita mūsų krašte dar gyva tautodailės sritis – tai juostos, kurias ilgus metus audė Anastazija Sidarienė.



Marytė Malinauskienė su savo kaišyta suknele



Staliaus darbai. 2015 m.



Kuparų dažymas. 2020 m.

Įgyvendinant projektą įsigyta staklelių rinktinėms juostoms ir kaladėlių vytinėms austi. Nerti ant rėmų paskatino „Senosios klebonijos“ muziejuje surinktos staltiesės, lovatiesės ir kilimėliai, nunerti ant rėmų. Gal tai ir nėra sena technologija, nes dar mano darbo Punsko licėjuje pradžioje su mokiniais darėme pagalvėles ant rėmų su kutais. Bent iš dalies atkurti senųjų staltiesių raštus reikėjo nemažai pastangų. Čia nusipelnė Petras ir Onutė Budzeikai. Šiaudiniai sodai tai jau lyg ir prigiję mūsų krašte. Buvo taip pat numatyti šie dailieji staliaus darbai: juostinės, rankšluostinės, verpstės ir kuparai.

Kuriant ir įgyvendinant projektą teko susidurti su daugeliu nenumatytų kliūčių. Reikėjo rasti žmones, kurie apsiimtų vesti užsiėmimus, padėti jiems parašyti programas, ieškoti darbui medžiagų ir reikmenų.

teko rūpintis savanorystės principu. Kadangi jos buvo įsikūrusios Punsko mokyklų komplekso kieme, t. y. Punsko Kovo 11-osios licėjaus bendrabutyje, logiškai kilo idėja pasikviesti čia mokinius. Tada dar dirbau mokykloje ir galėjau pasinaudoti dirbtuvių įranga. Tautodailės dirbtuvės sudarė galimybes išmėginti tokias sritis, kurių namuose jau nebėsiimama, nebemokoma apie jas mokyklose. Reikia pasidžiaugti, kad pasiteisino jų idėja, kad neteko nusivilti mokiniais. Netrūko niekam entuziazmo mokytis naujų dalykų ir įkurtose dirbtuvėse penkerius metus sėkmingai mokėsi Punsko gimnazijos ir pagrindinės mokyklos moksleiviai. Čia taip pat lankėsi Punsko Kovo 11-osios licėjaus bendrabučio gyventojai, buvo vedami užsiėmimai kitiems, besidomintiems lietuvių tautodaile. Romo Vitkausko mintis

Reikėjo atlikti administracinius, mokytojo, šlavėjo užduotis. Į projekto darbus įsitraukė dalis Lenkijos lietuvių etninės kultūros draugijos (LLEKD) narių. Kartu pavyko įveikti sunkumus, todėl pasibaigus projektui sukaupta įranga ir buvo perduota LLEKD. Visiems projektams galioja penkerių metų tęstinumas, todėl gavus įrangą buvo svarstoma, kaip tęsti darbą. Nebuvo įdarbinatas joks asmuo, todėl dirbtuvių gyvavimo

dėl tautodailės gyvavimo pasiteisino. Nepavyko tik suburti žmonių, kurie būtų norėję dirbti socialiniame kooperatyve, nors galima buvo gauti valstybinių lengvatų.

Per penkerius metus tautodailės dirbtuvėse buvo surengti ne vieni mokymai suaugusiems, ypač įgyvendinant įvairius projektus. Jas yra applankę daug delegacijų, įžymių žmonių, ne viena ekskursija, kurie turėjo progą susipažinti su Punsko krašto gyvuojančiu tautodailės paveldu.

Kalbant apie tautodailės dirbtuves reikia paminėti žmones, kurie sukūrė ne vieną dirbinį, praleido daug valandų įveiklinant dirbtuves projekto metu ir vėliau. Tai Veronika Valenskienė (audimas staklėmis), Anastazija Sidarienė (juostos), Onutė Budzeikienė (nėrimas ant rėmų), Kristina Kriūnaitė (vilnos vėlimas), Vaclovas Krakauskas ir Petras Budzeika (dailieji medžio darbai), Raimonda Chmieliauskienė (karpiniai), Aldona Vaicekauskienė (darbeliai su šiaudais ir augalais). Į šiuos darbus įsijungė ir suaugusieji „mokiniai“. Labai aktyviai pasireiškė Teresė Kuosienė, išbandžiusi daugumą sričių. Jaunystėje perpratusi audimo paslaptis savo namuose Žagariuose, dirbtuvėse audė prijauostes, nėrė ant rėmų, audė rinktines juostas, siuvinėjo spalvotąjį ornamentą ant nėrinio. Pavyko jai atkurti keletą senovinių mūsų krašto rinktinių juostų. Norisi pasidžiaugti ir paskutinių mėnesių darbais. Medžio meistras Vaclovas padarė keletą kuparų ir kraitinių skrynių. Pagal senąją kraitinę skrynią iš muziejaus „Senoji klebonija“ rinkinių pavyko atkurti ornamentą naujai atliktoje skrynioje. Ją padarė Vaclovas Krakauskas, o nutapė Rita Kutilienė ir Onutė Birgelienė. Į dirbtuves dažnai užeidavo ir padėdavo įvairius darbus atlikti Marytė Vaičiulienė, Teresė Uzdilaitė, Nijolė Aleksienė.

Norėdama pagyvinti veiklą LLEKD buvo tam tikru laikotarpiu dirbtuvėse įdarbinusi keletą žmonių.

Tai Petras Budzeika, Audronė Slovikienė ir Danutė Vitkauskienė. Čia stažavosi Onutė Malinauskaitė, abiturientės Kamilė Valinčiūtė, Aldutė Grigutytė, Virginija Grigutytė. Daugiausia laiko dirbtuvėse yra praleidusi Veronika. Tai jai vadovaujant pavyko atkurti senuosius raštus ir sukurti naujus. Jai vadovaujant buvo apmetami ir suveriami siūlai. Šiems darbams reikėjo ypač daug laiko.

Šiuo metu dirbtuvės gali pasiūlyti sukauptais šiuolaikinės tautodailės rinkiniais. Tai prijuostės, takeliai, keturnyčiai rankšluosčiai, kilimėliai, staltiesės, nertos ant rėmų, vytinės ir rinktinės juostos, šiaudiniai sodai, karpiniai ir kiti darbeliai. Aš labiausiai džiaugiuosi prijuosčių audimu. Surinkus keliolika Punsko ir Seinų krašto senųjų prijuosčių pavyzdžių pavyko prikaltinti Veroniką Valenskieneį imtis dar neišmėginto audimo būdo. Ne iš karto pavyko, bet sekasi vis geriau. Šiuo metu prijuostes galima austi trejomis staklėmis. Didžiausias darbas atliktas – siūlai apmesti. Belieka tik austi. Kviečiame pasinaudoti galimybe ir Veronikai padedant išsiausti prijuostę.

„Šimtavirvio“ pavadinimas susijęs su audimu. Pirmą kartą jį išgirdau per ekspediciją Vaiponios kaime. Janina Bliūdžiuvienė, atnešusi rinktinę lovatiesę, pasakė, kad tai šimtavirvė. Paaiškino, kad renkant vieną pusę lovatiesės rašto reikia sukloti apie šimtą virvelių. Kaime staklės būdavo paprastai siauros. Norint turėti lovatiesę visai lovai užtiesti reikėjo susiūti dvi puses. Siekiant palengvinti sudėtingą rašto rinkimo darbą, audžiant kitą pusę buvo pasinaudojama virvelėmis. Nereikėjo rašto rinkti, o tik išimti virvelę ir užausti. Šis būdas naudojamas ir kitiems audiniams. Praverčia audžiant ir prijuostes. Tai gi „Šimtavirvio“ pavadinimas – mūsų krašto nematerialiojo paveldo dalis.

Kad dirbtuvės galėtų normaliai veikti, neužtenka tik savanorystės... Čia pastovus darbas kiekvieną dieną.



Floristika ir šiaudeliai

IS LLEKID archyvo

Lietuvos politikai raginami suvokti lietuvių tautinės savimonės stiprinimo ir etninės kultūros plėtros svarbą

WWW.ALKAS.LT

Gegužės 28 d. Pasaulio Lietuvių Bendruomenė (PLB) ir Etninės Kultūros Globos Taryba (EKGT) kreipiasi į visas Lietuvos Respublikos politines partijas skatindamos skirti deramą dėmesį tautinės kultūros stiprinimui ir etninės kultūros plėtrai.

Kreipimesi pabrėžiamas svarbus etninės kultūros vaidmuo puoselėjant tautinę savimonę ir tapatybę, ugdant Lietuvos piliečių patriotiškumą. „Kai žmogus jaučia sąsają su savo tautos kultūrinėmis šaknimis, tada jis jaučiasi tvirtesnis, brandesnis, gali lengviau įveikti iššūkius, jaučia pasididžiavimą savo valstybe,

jos tradicijomis ir vertybėmis. Etninė kultūra padeda palaikyti po pasaulį besisklaidančios lietuvių tautos ryšį su Tėvyne, suteikia pagrindą ir turinį pačiai nacionalinei tapatybei. Kita vertus, etninės kultūros ir tautinės savimonės ugdymas Lietuvoje gali pristabdyti emigracijos procesus, pažadinti žmonių norą siekti, kad pagerėtų gyvenimo kokybė Tėvyne, skatinti į ją sugrįžti“, – rašoma PLB ir EKGT išplatintame kreipimesi.

Kreipimąsi pasirašiusios EKGT pirmininkė doc. dr. Dalia Urbanavičienė ir PLB pirmininkė Dalia Henkė ragina politikus suvokti lietuvių tautinės savimonės stiprinimo ir etninės

kultūros plėtros svarbą ir pasirūpinti, kad jai būtų skiriamas deramas dėmesys partinės veiklos programose.

Kreipimesi pažymima, kad EKG, būdama ekspertinė įvairių etninės kultūros sričių atstovus jungiančia institucija, padedančia Seimui ir Vyriausybei spręsti strateginius etninės kultūros valstybinės globos ir politikos bei nematerialaus kultūros paveldo apsaugos klausimus, yra pasirošusi talkinti visiems politikams visais su etnine kultūra susijusiais klausimais.

Pasak D. Urbanavičienės, etninė kultūra mūsų šalies politinių partijų programose iki šiol užima antraeilį vaidmenį ir kultūros politikoje dažnai net nėra išskiriama greta kitų kultūros sričių.

„Ir nors Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatyme pabrėžiama, kad mūsų etninė kultūra „...yra tautos būtis, išlikimo ir tvirtumo esmė“, jai pakankamas dėmesys nėra skiriamas valstybės kultūros politikos lygmenyje. Šių dienų socialiniai, kultūriniai ir ekonominiai pokyčiai, neigiamas globalizacijos poveikis lemia tai, kad papročiai ir kitos etnokultūrinės vertybės vis labiau nyksta, trūkinėja natūrali jų perdavimo iš kartos į kartą tradicija. Dėl to taip svarbu užtikrinti jų pažinimą plėtojant mokslinius tyrimus, visuomenės švietimą ir visų pirma jaunosios kartos etnokultūrinį ugdymą“, – teigia EKG pirmininkė D. Urbanavičienė.

Pasak D. Urbanavičienės, etninė kultūra iš kitų kultūros sričių išsiskiria visų pirma tuo, kad tai yra dalyvavimo kultūra, kur kiekvienas yra dalyvis ir kūrėjas. „Įvairios etnokultūrinės veiklos ne tik jungia įvairių socialinių sluoksnių žmones, padeda puoselėti bendruomeniškumą, šeimos ir giminės santykius, ugdo sveiką, darnų gyvenimo būdą, aplinkosauginį sąmoningumą, bet ir teigiamai veikia Lietuvos ekonomikos plėtrą.“

Skelbiame visą kreipimąsi:

Viešas kreipimasis į Lietuvos politines partijas dėl tautinės savimonės ir etninės kultūros svarbos

Tautinė savimonė lietuviams ir Lietuvai padėjo išlikti per visas okupacijų negandas, suteikė galimybę vėl atkurti nepriklausomą valstybę, planuoti ir kurti savo ateitį. Tautinės savimonės išsaugojimas lieka ne mažiau svarbus ir šiandien. Ši nuostata svarbi pačios lietuvių tautos gyvybingumui ir nepriklausomos Lietuvos valstybės išlikimui.

Ne veltui tautinės savimonės svarba pabrėžiama Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo priedėlyje „Lietuvos nacionalinio saugumo pagrindai“ nustatant, jog Lietuvos vidaus politika turi ugdyti tautinę savimonę, valstybė privalo užtikrinti lietuvių tautos etninės kultūros, papročių ir kultūros savitumo išsaugojimą, puoselėti tradicinę šeimą, švietimo sistema turi ugdyti tautinį sąmoningumą, pagarbą kitoms tautoms.

Etininė kultūra itin svarbi puoselėjant tautinę tapatybę ir gali padėti suvokti giluminius jos sluoksnius. Kaip teigiama Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymo Preambulėje, „etninė kultūra yra tautos būtis, išlikimo ir tvirtumo esmė, <...> tik savo etnine kultūra besiremianti tauta gali palaikyti savo visuomenės narių pilietinį brandumą, dalyvauti pasaulio civilizacijoje kaip lygiavertė partnerė, išlaikyti tokiai partnerystei ir bendradarbiavimui būtiną orumą, savarankiškumą ir savitumą“. Kuo tvirtesnė tauta savo ideologija ir tradicijomis, tuo jos saugumas didesnis, stiprėja Tėvynės meilės jausmas, todėl etninė kultūra siejama su patriotiškumu.

Kai žmogus jaučia sąsają su savo tautos kultūrinėmis šaknimis, tada jis jaučiasi tvirtesnis, brandesnis, gali lengviau įveikti iššūkius, jaučia pasididžiavimą savo valstybe, jos tradicijomis ir vertybėmis. Etninė kultūra padeda palaikyti po pasaulį besisklaidančios lietuvių tautos ryšį su Tėvyne, suteikia pagrindą ir turinį pačiai nacionalinei tapatybei. Kita vertus, etninės kultūros ir tautinės savimonės ugdymas Lietuvoje gali pristabdyti emigracijos procesus, pažadinti žmonių norą siekti, kad pagerėtų gyvenimo kokybė Tėvynėje, skatinti į ją sugrįžti.

Be to, etninė kultūra pasižymi ne tik savitumu, bet ir universaliais pradais, bendrais visoms tautoms. Todėl tie, kurie giliai domisi savo kultūra, dažniausiai nori pažinti ir kitas kultūras, nebijo sandūros su jomis. Savų papročių palyginimas su kitų tautų etnine kultūra ugdo toleranciją.

Dėl to kreipiamės į Lietuvos Respublikos politines partijas, ragindami suvokti lietuvių tautinės savimonės stiprinimo ir etninės kultūros plėtros svarbą, skatindami tam skirti deramą dėmesį savo partinės veiklos programose. Šiuo klausimu visuomet yra pasirėngusi talkininkauti Etninės kultūros globos taryba – ekspertinė įvairių etninės kultūros sričių atstovus sujungianti institucija, padedanti Seimui ir Vyriausybei spręsti strateginius etninės kultūros valstybinės globos ir politikos bei nematerialaus kultūros paveldo apsaugos klausimus.

*Etninės kultūros globos tarybos pirmininkė Dalia Urbanavičienė
Pasaulio lietuvių bendruomenės pirmininkė Dalia Henkė*

Žemė mus įspėja: sausros šmėkla

BOŽENA BOBINIENĖ

Klimato kaita – tai mūsų realybė, kuri, deja, blogėja greičiau, nei tikėtasi (William Ripple, ekologijos profesorius; University of Oregon, JAV). Gegužės mėnesį palijo, palyginti su visu pavasariu – gana smarkiai. Atsirado viltis, kad šiemet sausros šmėkla iš mūsų krašto pasitraukė. Bet reiktų išlikti budriems, nes šalies hidrologinė būklė per daug optimizmo neteikia.

Viena klimato kaitos pasekmių yra sausra, kuri daugelyje pasaulio kampelių, taip pat Lenkijoje, pasireiškia jau, galima sakyti, periodiškai ir, pagal prognozes, nuolat stiprėja. Mokslininkai fiksuoja ypač pavojingą hidrologinę sausrą – labai žemą upių ir gruntinių vandenių lygį. Apie nuolatinę temperatūros didėjimą specialistai kalbėjo ir įspėjo jau bent prieš keliolika metų, tačiau ne tik Lenkijoje to nepaisyta. Reikia įsisąmoninti, kad kraštovaizdžio struktūra kinta labai lėtai ir mums, gyvenantiems dabar diena iš dienos

– nepastebimai. Tačiau jei pažvelgtume į tai globaliai ir pradėtume analizuoti, pamatytume, kad pokyčiai tampa akivaizdūs. Todėl labai svarbu pakreipti atskirų žmonių bei vietos bendruomenių veiklą taip, kad jie elgtųsi sąmoningai ir stengtųsi kuo mažiau kenkti aplinkai. Medis neužauga per vienerius metus. Jam reikia skirti laiko, juo rūpintis, saugoti. O tam reikia ir pastangų, ir lėšų, net ir atitinkamų teisės aktų.

SAUSRA IR JOS „VEIDAI“

Daugelis žmonių klimato kitimą laiko nerealiu, keistu išsigalvojimu. Tačiau būtent besikartojanti sausra yra globalaus atšilimo įrodymas. Įsitikina tuo, pvz., ne tik mūsų krašto ūkininkai, kurie jau ne vienerius metus ieško valstybinės paramos dėl sausros žalingų padarinių žemės ūkių produkcijoje.

Lenkijos meteorologijos ir vandens valdymo institutas (IMGW) paskelbė, kad 2020 m. kovas ir balandis

buvo ypatingai sausi mėnesiai – kritulių kiekiai buvę žymiai mažesni nei ankstesnių metų vidurkiai. Tiesa, gegužės mėnesį, panašiai kaip 2017 m., dangus padarė pokštą ir išpylė žemėn žiemą neiškritusį sniegą, o po to maloningai palaistė drėgmės ištroškčius laukus ramiu lietumi (beje, ne visoje šalyje, o tik jos pakraščiuose, tarp kitko, mūsų kampely). Tačiau orų prognozės kalba apie karštus ir vėjuotus vasaros mėnesius – taigi tikėtina, kad lietaus vanduo gali išgaruoti. Mokslininkai teigia, kad norint papildyti vandens atsargas, kurias praradome per nesnieguotą žiemą ir ankstyvą sausą pavasarį, turėtų nuolat lyti bent 2–3 savaites. Nereikia būti mokslininku, kad tai pastebėtum. Po gegužės lietaus, pvz., Giluišgirio kūdrose vandens beveik nepadaugėjo, kai kurias toliau galima pereiti sausa koja. O meteorologinės prognozės nenumato ilgalaikių kritulių.

Yra keli sausros laipsniai. Nepavojinga meteorologinė sausra, kuomet iškrenta mažiau kritulių nei daugiametis vidurkis. Bet jau nepageidaujama tampa žemės ūkio arba dirvožemio sausra, kai vandens yra per mažai normaliam augalų vystymuisi ir derliui. Šiuo metu ypač vakarų ir vidurio Lenkijos dalyse fiksuojama dar pavojingesnė – hidrologinė sausra, kur upėse nuplaukiančio vandens lygis yra mažesnis nei daugiametis vidurkis. Vienas labiausiai akivaizdžių šio tipo sausros pavyzdžių yra nusekusi



2017 m. balandį prie Barsukalnio



2020 m. vieta, kur buvo purienų

Vyslos upė, kur vietomis vandens lygis siekia vos pusę metro arba vanduo yra visiškai nusekęs. Beje, šis reiškinys pastebimas ir kitur: pakanka nueiti kad ir prie Punios ežero – vandens lygis akivaizdžiai nukritęs. Tačiau didžiausią nerimą kelia hidrogeologinė sausra – ilgalaikis požeminių vandens išteklių lygio sumažėjimas lyginant su daugiamečiu vidurkiu. Kyla geriamojo vandens stokos pavojus.

Neįtikėtina, bet pagal specialistus, Lenkija užima priešpaskutinę vietą Europos Sąjungoje pagal vandens kiekį, skirtą vienam gyventojui per metus. Šalies vandens išteklių labai maži (lyginama net su Egiptu!). Be klimato kaitos, šią problemą dar labiau didina Lenkijos geografinė padėtis bei neefektyvus vandens išteklių valdymas. Lenkija labai daug drėgmės praranda dėl masiško jos plotų melioravimo. Intensyvus pievų ir laukų nusausinimo procesas buvo pradėtas po Antrojo pasaulinio karo, kuomet reikėjo kuo daugiau dirbamų plotų, nes siekta išmaitinti karo nualintos šalies gyventojus. Tačiau žemės ūkio produkcijai pagerėjus, melioravimas vyko toliau ir tebevyksta – ūkininkams rūpi išplėsti kuo daugiau dirbamos žemės, juolab kad įžengus į ES už dirbamą žemę galima gauti

priemokas. Deja, tai nereguliuotos teisės šioje srityje pasekmės. Nėra efektyvios valstybės vandens išteklių valdymo politikos, atitinkamų teisės aktų, saugančių tam tikras teritorijas ir nurodančių, kaip privaloma su jomis elgtis, siekiant nekenkti aplinkai.

KAIP SPREŠTI SAUSROS PROBLEMĄ

Sausros problemos nepavyks išspręsti greitai ir paprastai. Tam reikia ilgalaikio pasirėngimo ir veiklos. Deja, kaip daugelyje pasaulio šalių, taip ir Lenkijoje nei valdžia, nei ūkininkai nėra pasirėngę sausrui ir nesugeba susidoroti su jos pasekmėmis. Gaila, kad apie šią problemą pradėta galvoti tik dabar, kai patiriame krizę, o ne daug anksčiau, kuomet mokslininkai perspėjo apie artėjančią sausras pavojų. Metinės valstybės išmokos dėl žalingų sausras padarinių – tai tik trumpalaikis „gaisro gesinimas kibiru vandens“, valdžios užmojai gelbėti padėtį vandenį kaupiančiais didžiuliais statiniais – tik tolimoje ateityje, o juk veikti reikia nedelsiant.

Specialistai teigia, kad svarbiausias ir efektyviausias būdas yra natūralus vandens sulaikymas (retencija). Kaupti vandenį galima augmenijoje, dirvožemyje ir grunte, depresijoje, rezervuaruose ir vandens telkiniuose.

Tokiu būdu sulaikome vandenį – kritulius – vietoje, kur jie iškrenta. Šiuo metu pavyksta taip sutaupyti tik 6,5 % vandens. Jo neatsiras stebuklingu būdu. Visų pirma sulaikant kritulius galima išnaudoti juos vėliau, kai ateis sausras metas.

VALSTYBINIAI PROJEKTAI, SIEKIANČYS STABDYTI SAUSRĄ

Lenkijos vyriausybė tik dabar „pabudo“ ir pradėjo rimčiau galvoti apie besikartojančios sausras žalingus padarinius. Šiomet keturios ministerijos – Laivybos, Žemės ūkio, Aplinkos bei Klimato – pradėjo rengti „specįstatymą“ (specialųjį įstatymą), kuris turi pagerinti Lenkijos vandens balansą. Pagal jį, per 3 metus bus įgyvendinti veiksmai, kainuosiant apie 155 mln. zł. Specialusis įstatymas yra paremtas dviem dokumentais. Tai: 2019 m. rugsėjo mėn. „Vandens trūkumo prevencijos programos 2021–2027 metams prielaidos su perspektyva iki 2030 m.“ ir Sausros prevencijos planas (PPSS). Juose kalbama apie natūralaus vandens kaupimo ir infiltravimo atkūrimą, racionalų vandens naudojimą, ypač žemės ūkyje (kalbama apie Žemės ūkio ministerijos pasiūlytą ūkininkams gręžti giluminius šulinius, kaupti vandenį grioviuose ir sumodernizuotuose melioracijos įrenginiuose, žadama remti vandens bendroves). Tačiau valstybės valdininkų kova remiasi visų pirma statyba didžiulių vandens rezervuarų, kur būtų galima kaupti kritulius, kuriuos žadama visapusiškai išnaudoti (ūkyje, energetikoje, laivyboje, poilsiui, net apsisaugojimui nuo potvynių). Viena, tokios investicijos generuoja labai didelius kaštus, kita – užtrunka daug



2018 m. gegužę prie kelio

Boženos Bobinienės nuotr.

metų, o veikti reikia nedelsiant. Beje, specialistai teigia, kad nėra universalių įrenginių. Jie bus neefektyvūs. Be to, planuojama reguliuoti upių vagas pagal vidaus laivybos poreikius. Tai nedaug ką bendra turi su vandens kaupimu, kadangi upių vagos bus dalinai betonuojamos ir gilinamos, o šie veiksmai būtent skatina vandens nutekėjimą, o ne kaupimą. Taigi tokie pasirinkimai neišspręš sausros klausimo.

Specialistai perspėja: specialusis įstatymas yra parengtas per greitai ir neapgalvotai, nesikonsultavus su platesniu nepriklausomų mokslininkų ir specialistų ratu. Jie atkreipia dėmesį dar į vieną faktą: reikia atsisakyti naujų rusvosios anglies kasyklų, mat kasant žymiai nukrenta gruntinio vandens lygis, visiškai išnyksta paviršinis vanduo ir tai žymiai prisideda prie sausros. Siūloma apmąstyti, ar tokiai kovai su sausra skirti milijonai nenueis veltui. Gal efektyviau būtų juos skirti visai kam kitam?

AR GILUMINIAI ŠULINIAI IŠGELBĖS ŪKININKUS?

Žemės ūkio ministerija siūlo ūkininkams priemonas giluminių šulinių gręžimui, kad galima būtų montuoti drėkinimo sistemas, tačiau mažai kas

šia galimybe pasinaudos, nes keliami labai dideli reikalavimai. Specialistai teigia, kad masiškas tokių šulinių gręžimas ir gruntinio vandens pum-pavimas – tai trumpalaikis sprendimas, kuris turėtų visų pirma būti rezervuojamas gyventojams – gėlojo vandens vartotojams, o ne švaistomas žemės ūkio produkcijai (ekonomiškai kukurūzų ar pašarinių kultūrų laistymas tokiu vandeniu yra visiškai nepagrįstas). Pavyzdžiui, viena drėkinimo instaliacija tik per vieną valandą sunaudoja apie 200–240 m³ vandens. Tai kiekis, kurį per tą laiką suvartoja keli tūkstančiai gyventojų. Taigi esąs realus pavojus, kad stambiausi ūkininkai, naudodami giluminį vandenį savo produkcijai, gali nusiausinti visą apylinkę. Todėl pati naujoviškų drėkinimo sistemų idėja – tai ne tik vandens laistymas laukuose, bet kartu ir taupymas. Svarbi yra pati technologija, siekianti sumažinti vartojamo vandens kiekį bent 10 %, lyginant su įprastu vartojimo būdu. Ministerijos pasiūlytą sprendimą galima taikyti visų pirma daržininkystei ir sodininkystei (drėkinti atitinkamu vandens kiekiu konkrety augalą, o ne viską aplinkui), bet ne gyvulininkystei (galvijai visą laiką geria tiek vandens, kiek jiems reikia, čia nieko nesutaupysi).

Reikia atsiminti, kad dabartinėmis realijomis gruntiniai vandenys per vienerius metus neatsikuria. Giluminiai šuliniai siekia vandens rezervuarus, kuriems reikia laiko atsinaujinti. Be to, gręžiant savavališkus gręžinius, kasant šulinius netinkamu būdu gresia spūdinio vandens proveržis, kuris sutrikdo požeminio vandens hidrodinaminę pusiausvyrą. (Todėl ŽŪM ministras siūlo aboliciją – prisipažinimą tiems ūkininkams,

kurie nelegaliai turi išsikasę šulinius, kad galima būtų kontroliuoti vandens eikvojimą.) Jeigu visi ims masiškai kasti, gali drastiškai sumažėti metinis požeminių vandenų lygis, o tada gali pritrūkti namų ūkiuose geriamojo vandens. Ir ne tik. Požeminiomis vandens ištekliams naudojasi ir miškai, kurių medžiai šaknimis juos „semia-si“. Nusekus tam vandeniui, miškai pradėtų nykti, o juk tai yra mūsų „žalieji plaučiai“. Tačiau, „griebdamasi šiaudo“, Žemės ūkio ministerija savo rengiamu specialiuoju įstatymu žada skatinti ūkininkus būtent tokius šulinius gręžti.

Trumpalaikiai ir greitai sprendimai turi „trumpas kojas“. Nėra ko tikėtis, kad tokiu būdu bus problema išspręsta. Vienintelis dalykas, kuris gali padėti, yra integruota plėtra, integruotas žemės ūkis, apskritai – integruotas visas šalies ūkis. O integruota veikla – tai tokia žmogaus veikla, kuri eksploatuodama gamtos išteklius, nepažeidžia aplinkos, palieka ją tokią, kad ateityje ja dar būtų naudotis kitos kartos. Jeigu bus stengiamasi išpumpuoti kuo daugiau vandens į paviršius ir išpilti tiesiog ant pasėlių, žolės, sugirdyti gyvuliams, ir tas vanduo neturės šansų greitai atsinaujinti – tokia veikla ilgainiui nebus naudinga, o tiesiog žalinga.

EFEKTYVIAUSIAS – NATŪRALUS VANDENS SULAIKYMAS (RETENCIJA)

Visi svarsto, iš kur paimti vandens, be kurio nėra gyvybės. Yra du būdai. Vienas – minėtas anksčiau, valstybinis, centrinis – statyti kelis didžiulius rezervuarus ir vamzdžiais arba kanalais perkelti sukauptą vandenį į kitą Lenkijos pusę. Tačiau tai nėra ekonomiška. Specialistai teigia, kad pagrindinis dalykas, kuris gali išgelbėti mus nuo sausros padarinių, yra mažoji paviršutinė retencija – vandens kaupimas ir infiltravimas. Tai mini ir Žemės ūkio ministerija, tačiau jos pagrindinis siūlymas prižiūrėti melioracinius griovius nėra pakankamas. Tai daug platesnis klausimas. Šį dalyką tam tikrose vietose mato ir „jaučia“ vietos bendruomenės, todėl būtent jos ir gali reaguoti. Mokslininkai apskaičiavo, kad diegiant natūralų vandens sulaikymą, galima būtų sutaupyti 35 milijardus m³ vandens – tai kone dešimt kartų daugiau nei dirbtiniu būdu surenkamas vanduo, be to, nekenkia gamtai ir žmonėms. Deja, Lenkijos valdininkams tai kažkaip sunkiai suvokiama ir jie linkę imtis didžiulį ir brangių investicijų.

Natūraliuosius vandens kaupimo rezervuarus stato bebrai. Tačiau

pastaruoju metu šis žvėrelis išgyvena labai sunkų laikotarpį. O gal reiktų su bebrais susidraugauti? Juk jie padeda kovoti su sausra. Jau girdžiu ūkininkų pasipiktinimo balsus – bebrai ne tik „iškerta“ medžius, bet statydami savo namus, užtvenkia melioracinius griovius, upelius ir susikaupęs vanduo užtvindo pievas. Tačiau dabar, kai nemaža bebrų populiacijos dalis buvo išnaikinta, galima pastebėti, kad ir vanduo kažkur dinga. Bebrų užtvankos stabdė vandens nutekėjimą vienoje vietoje ir tas vanduo drėkino aplinkinius laukus. Valstybė turėtų remti ūkininkus, kad šie nenaikintų bebrų. Turėtų paskaičiuoti, kas geriau apsimoka: statyti vandens rezervuarus už keliasdešimt milijonų zlotų ar primokėti už bebrų padarytą žalą ūkininkui, bet ir gerą darbą aplinkai – laukų drėkinimą.

Kita vieta, kur intensyviai kaupiamas vanduo, o kuri naikinama, kartais beatodairiškai – kalnų miškai (pvz., Bieščadų). Šlaituose augantys medžiai stabdo staigų kritulių nutekėjimą į upes ir efektyviai sukaupia vandenį vietoje. Be to, iškirtus medžius nesubstodytas, staigiai tekantis nuo šlaitų vanduo sukelia potvynių pavojų.

Dar vienas natūraliosios retencijos būdas – atkurti nedidelius vandens

telkinius, išbarstytus po visą krašto vaizdį. Seniau jų buvo daugiau, dabar jie išnaikinti, nes trukdo žemės ūkio pasėliams. Tačiau svarbu įsisąmoninti, kad būtent tokios vandens akutės kaupia kritulius, o esant sausrai drėkina apylinkės laukus ir pasėlius. Be to, svarbu palikti ar iš naujo sukurti vietas, kur aplink augtų medžiai ir krūmokšniai. Tokie augalai įauga giliai savo šaknimis, gali iš gelmių paimti vandenį ir vėliau išgarinti jį į atmosferą, kur kaupiasi lietingi debesys. Tvarkant savo ūkius, pravartu plačiau pažvelgti į šiuos natūraliai vykstančius procesus. Pakanka pasodinti daugiau medžių laukuose (pavyzdžiui, pakelėse) arba prie vandens akučių. Tuomet tose vietose kritulių būtų dažniau. Deja, apie tai galvoja nedaugelis. Yra tokių žmonių, kurie visus medžius ir krūmus skuba išnaikinti, kad padidintų ariamos žemės plotus, tuo pačiu ir pelną. Gal ir būtų tai pelninga, jeigu nekiltų oro temperatūra ir nebūtų sausros grėsmės. Kas iš to, kad lengviau galima pervažiuoti traktorium, kai toje vietoje neiškris lašas lietaus, o jei ir iškris – tuoj išgaruos, ir pasėliai išdžius. Be to, medžiai apsaugo nuo vėjų ir laukai taip greit nepraranda drėgmės. Atrodo, tokie sprendimai yra paprasti ir palyginti

nebrangūs. Tai kodėl valstybės valdytojai jų neskatina? Specialistai nemato kito paaiškinimo, kaip tik tai, kad nedideli vandens telkiniai – akutės – globaliai nėra pastebimos, bet jau vienas didžiulis betoninis rezervuaras – taip.

VANDENS STOKA PAVEIKIA NE TIK ŽEMĖS ŪKĮ

Sausra labai neigiamai veikia ir kitas sritis. Pavyzdžiui, turizmo verslą. Kai kam gali atrodyti, kad sausas ir karštas laikas turistui labai palankus, tačiau tuo



Boženos Bobinienės nuotr.

2020 m. balandį prie kelio

metu vanduo žymiai atšyla, ežeruose ir upėse pradeda „žydėti“ toksiški dumbliai (melsvadumbliai) ir dėl to uždaromi paplūdimiai. Baltijos jūroje kaitros metu atsiranda labai pavojinga žmogaus sveikatai, net ir gyvybei bakterija *Vibrio vulnificus*.

Lenkijai gresia realus geriamojo vandens trūkumo pavojus. Taip buvo, pvz., pernai Skerneviciuose. Pasirodo, tokia padėtis susiklostė ne dėl to, kad išseko požeminių vandenų telkiniai, o todėl, jog kai kurie piktnaudžiaujantys ūkininkai tiesiog nelegaliai vartojo vandenį iš vandentiekų ir laistė juo savo pasėlius. Tačiau iš tiesų Lenkijoje yra tokių vietų, kur sausros metu vandens išteklių pradeda išsekinti, nes paklausa yra didesnė, o vandentiekiai nespėja vandens tiekti. Vėlgi – nereikia toli ieškoti. Karštą vasarą ir pačiam Punsko krašte vietomis nustoja tekėti vanduo iš čiaupų.

Sausros problemą pastebi ir Valstybiniai miškai, todėl pradėjo daugiau dėmesio skirti miškų kūdroms, daryti užtvankas, kad miškuose kauptųsi vanduo. Tai labai svarbu, nes sausros metu miško paklotė ir pievos yra tiek sausos, kad pakanka tik kibirkšties ir kyla sunkiai suvaldomi gaisrai. Nuo sausros kenčia ne tik augmenija, bet ir miško gyventojai – juos pradeda alinti ligos ir parazitai.

Kritulių trūkumas veikia ir energetiką. Lenkijos elektrinės jėgainės yra atvėsintos upių vandeniu. Jeigu vandens lygis žemas, kyla problema. Tuo labiau kad vasarą esant kaitrai elektros energijos poreikis didėja, nes dėl aukštų temperatūrų žmonės dažniau naudoja, pvz., kondicionierius. Taigi iš upių negalima paimti viso vandens ir drėkinti, pvz., laukus, nes jos ilgai gali išsekinti. Pastaraisiais metais Lenkijoje būta atvejų, kuomet akmens anglies energetikai grėsi stabdymas, nes elektros energijos poreikis padidėjo, o upėse pritrūko vandens vėsinimui. Dėl to valstybė turėtų daugiau dėmesio skirti atsinaujinantiems energijos šaltiniams.

ĮSMOKIME GERBTI VANDENĮ

Visų pirma turime patys suprasti, kad vanduo mūsų laikais tampa deficitine preke. Nepalyginamai padidėjo jo vartojimas (pradedant buitiniiais, kasdieniais reikalais – dažnesniu indų plovimu, drabužių skalbimu, maudymusi, gėlių laistymu ir kt., baigiant įvairiomis pramonės šakomis, pvz., tekstile, maisto perdirbimu ir pan.). Seniau žmonės vandens vartojo žymiai mažiau. Pastaruoju metu socialiniuose tinkluose organizuojamos įvairios akcijos, skatinančios taupyti vandenį. Pavyzdžiui, užsukti čiaupą valant dantis. Pasirodo, tokiu būdu galima sutaupyti apie du litrus vandens. Kas nors pasakys: tai menkniekis – ar tokiu būdu nukausime sausrą? Bet jeigu taip pasielgtų 38 mln. piliečių, tai paaiškėtų, kad tik vieną kartą vienu metu visiems valant dantis galima sutaupyti 70 mln. litrų vandens – o tai jau nemažas kiekis.

Padarykite bandymą. Išplaukite, pvz., krepšį salotų ar obuolių padėdami po čiaupu dubenį. Pamatysite, kiek plaunant nutekės vandens, kiek dubenėlių galima surinkti ir, pvz., palaistyti gėles, o ne paleisti vamzdžiais į valymo įrenginius.

Tiesa, globaliai tai nelabai reikšmingi veiksmai, kuriuos galime atlikti kiekvieną dieną. Labai svarbūs yra sisteminiai sprendimai. Reikia, pvz., nurodymų, koku būdu galima būtų butuose montuoti instaliacijas, išnaudojančias buityje (virtuvėje, vonioje) vartojamą vandenį. Jį galima būtų išnaudoti, tarkim, nuleidžiant klozete. Svarstant apie vandenį kaip deficitinį dalyką, tiesiog neleistina pilti geriamojo vandens į klozetą. Investuotojai, statybininkai galėtų paieškoti būdų, kaip sukaupti ypač miestuose nutekantčius kritulius, kurti rezervuarus, kur būtų surenkamas iškritęs vanduo, kurį vėliau galima būtų panaudoti, pvz., žolynams, parkams laistyti. Svarbiausia taupant vandenį yra siekti kuo daugiau jo sukaupti iš

kritulių, o ne pumpuoti iš žemės gelmių. Be to, miestuose reiktų sugrįžti prie žaliųjų zonų. Per daug parkų yra užbetonuoti, per mažai liko medžių, krūmų, žolės, o juk augalų šaknys sustabdo, susiurbia vandenį kaip kempinė. Vėliau, esant kaitrai, tokia ekosistema atgaivina aplinką ir ilgiau gali išlaikyti be lietaus. Galbūt dabartinės „mados“ paaiškinimas – tai tiesiog tinginystė? Betoną galima nušluoti, o žolę, gėlynus reikia prižiūrėti ir jais rūpintis...

Reikia tiesiog pakeisti mąstyseną. Įsisąmoninti, kad šalyje nėra vandens pertekliaus, kad jo čia trūksta. Negalima į tai žvelgti trumparegiškai. Daug kas sako: tai manęs neliečia – man čia tos vietos ir visko užteks. Tačiau pagalvokime apie savo vaikus, anūkus. Ar norėtume, kad jie ateity susidurtų su bado, vandens stokos, švaraus oro trūkumo problemomis? Mūsų protėviai po savęs paliko medines sodybas, kurios, jei nebuvo puoselėjamos, tiesiog susmego į žemę, susiliejo su gamta. Išnyko. Ir vėl toje vietoje statyk, ką nori. Ką paliksime mes? Kalnus plastmasinių šiukšlių, betono, išsekusius ežerus ir upes, net ir tuščias gelmių versmes. Viskas dėl to, kad gyventume patogiai ir pasiturinčiai. Bet mes ne amžini. Po mūsų ateis kitos kartos. Ar esame net tokie egoistai ir tinginiai, kad nepaliksime joms švarios ir dosnios gamtos, kuria mes dar spėjome pasinaudoti?

Pagal įžvalgas:

prof. Zbigniew Karaczun, Klimato koalicijos sociologas; prof. Paweł Rowiński, hidrologas, Lenkijos mokslų akademijos (PAN) vicepirmininkas; Przemysław Nawrocki, WWF ekspertas; Grzegorz Walijewski, Meteorologijos ir vandens valdymo instituto (IMGW) atstovas; Lenkijos hidrobiologų draugijos (PTH) ir judėjimo Mokslas gamtai (NdP) specialistai;

Interneto puslapiai:

<https://stopsuszy.pl/>, <http://www.susza.iung.pulawy.pl/>, <https://wody.gov.pl/>, <http://posucha.imgw.pl/>, <https://oko.press/>.

Pašto karveliai Lietuvos kariuomenėje XX a. 3-iajame dešimtmetyje

GINTARAS LUČINSKAS

1931 m. kovo 21 d. pasirašytas Lietuvos kariuomenės karo technikos viršininko plk. Klemenso Popeliučkos įsakymas dėl karo pašto karvelių prižiūrėtojų 5 dienų kursų organizavimo ir jų mokymo programos patvirtinimo. Įsakyme rašoma: „Šarvuočių rinktinės, Šarvuotų automobilių kuopos vadas kapitonas Povilas Ivanauskas Lietuvos kariuomenėje pirmas ir niekieno neraginamas pradėjo organizuoti pašto karvelių tinklą plačiu mastu.“ Toliau nurodoma, kad skirti etatai Lietuvos kariuomenės karvelynui ir kad kpt. Povilas Ivanauskas skiriamas to



Lietuvos kariuomenės puskarininkių, būsimųjų karo pašto karvelynų prižiūrėtojų, kursai Kaune prie Šarvuočių rinktinės Auto kuopos. Centre – karvelynų inspektorius kpt. Povilas Vladas Ivanauskas. 1931 m.



Lietuvos kariuomenės puskarininkių, būsimųjų karo pašto karvelynų prižiūrėtojų, kursai Kaune prie Šarvuočių rinktinės Auto kuopos. 1931 m.

karvelyno inspektoriumi antraeilėms pareigoms. 1931 m. kovo 26 d. pranešime Lietuvos kariuomenės štabui nurodoma, kad prie Šarvuotų automobilių kuopos nuo kovo 16 d. jau veikia karvelynų prižiūrėtojų kursai, kuriems vadovauja Šarvuotų automobilių kuopos vadas kpt. Povilas Ivanauskas. Tuo metu Technikos štabo viršininkas patvirtino taip pat Pašto karvelių prižiūrėjimo ir treniravimo instrukciją. Buvo patvirtinti ir nuolatinųjų, ir kilnojamųjų karvelynų gamybos projektai. Į pašto karvelius buvo rimtai pasižiūrėta visose kariuomenės dalyse.

1935 m. gegužės 1 d. ataskaitoje apie pašto karvelių laikymą ir

treniruotes nurodyta, kad Centrinis kariuomenės karvelynas veikia nuo 1926 m. ir turi 260 karvelių, kurie gali pernešti paštą iki 70 km atstumu; 1-ojo pėstininkų pulko karvelynas irgi veikia nuo 1926 m. ir turi 72 treniruotus karvelius, skraidančius iki 107 km; 2-ajame ulonų pulke karvelynas veikia nuo 1928 m. ir turi 119 karvelių, kurių dalis skraido iki 75 km; nuo 1928 m. veikia ir 9-ojo pėstininkų pulko karvelynas, kuriame 102 karveliai, skraidantys iki 40 km; 2-ojo artilerijos pulko karvelynas veikia nuo 1930 m. ir turi 72 karvelius, skraidančius iki 50 km; nuo tų pačių metų veikia ir 7-ojo pėstininkų pulko karvelynas su 96 karveliais, skraidančiais iki 70 km; Telšių komendantūroje karvelynas irgi veikia nuo 1930 m. ir turi 48 karvelius, iš-treniruotus skraidyti iki 55 km; 4-ojo pėstininkų pulko karvelynas įsteigtas 1932 m. ir turi 72 karvelius, galinčius pernešti paštą iki 45 km atstumu.

Karvelynai Lietuvos kariuomenėje laikyti iki pat Sovietų Sąjungos okupacijos.

Kapitonas Povilas Vladas Ivanauskas karinėje spaudoje („Karyje“, „Trimitė“) paskelbė straipsnius: „Pašto karvelis kaip ryšio priemonė“, „Pašto karveliai“, „Kai kas apie pašto karvelius“, „Kodėl mums įdomūs paštiniai karveliai“.

Literatūra

1. *Lučinskas Gintaras. Lietuvos kariuomenės brigados generolas Klemensas Popeliučka. Alytus, 2015, p. 160, 161, 162.*

2. *Kpt. Ivanauskas. Pašto karvelis kaip ryšio priemonė. Karys. 1931 m. lapkričio 5 d. Nr. 45, p. 902–904.*

3. *Kpt. Ivanauskas. Kodėl mums įdomūs paštiniai karveliai. Karys. 1934 m. kovo 8 d. Nr. 10, p. 184–185.*

4. *Kpt. Ivanauskas. Pašto karveliai. Trimitas. 1931 m. balandžio 16 d. Nr. 16, p. 315–316.*

5. *Kpt. Ivanauskas. Kai kas apie pašto karvelius. Trimitas. 1933 m. spalio 12 d. Nr. 41, p. 818–819.*

Apie Slavėnų šeimą



EUGENIJA PAKUTKIENĖ

Tęsinys.

Pradžia „Aušros“ š. m. 10 nr.

Birutė Macukonienė toliau pasakojo apie savo tėvą:

– Tėvas mūs, Juozas Slavėna, grįžo cik po kari 1948 m., šitu sykiu net 20 metų išbuvis Amerikoj. Jis ilgėjos, kol tynajus buvo, rašė laiškus ir prašė vis nuotraukų atsiųsc jam, tai mama nuveža arkliais mus inrėdius in Sainus, padaro nuotraukų ir nusiunca tėvu. Tai jis pasdzaugia pamatis cik iš nuotraukos, kap mes paaugj. Ba kap išvažinėj, tai palikis mus mažas, cik vyrausias Aloyzas jau in vyrus panašus buvo... Pasmokinis jis tėvu jau mokėj nurašyc laišky. O mes, mergaitės, tai kiek katrj metų, nedzidukės likom jo laukc. Va užtai ca ir dabar tų nuotraukų iš tadu yra, ba tėvelis visas tas nuotraukas gavis su laiškais išlaikė kap aukso vertas ir parsivežė namo.

Pakankamai uždirbęs tėvas grįžo, kai dukros jau buvo suaugusios, jau atėjo laikas joms tekėti. Visoms jis padėjo susiruošti, skyrė didelius kraičius. Taip pat gražino tėviškę, kur su sūnaus Aloyzo šeima gyvena dar 20 metų, iki pat mirties.

Birutė prisiminė:

– Tėtė grįžis 20 metų da pagyveno Dusnyčoj (iki mirties 1968 m.). Padėjo sūnu Aloyzu aptvarkyc namus, ūkį. Mumiem, dukrom, ir sūnu skyrė kraicu labai daug pinigų, nupirko da ir po dzviraco. Mano tai pavogė kažkas, nežinau, nei kas.

Aloyzo su Veroniku Valukonyti iš Jonaraisco šliūbas vyko 1949 m. sykiu su mano – aš ištekėjau už Antano Macukonio in Žagarus. Tadu po kari

buvo trūkumas medžagų. Tai kap iš tėvo atsiųstos baltos medžagos pasiuvė suknelį šliūbnų, tai ir mes, seserys, pasdabinom, ir da kap ėj in šliūbų – net 20 draugių rengės tuoj mūs sukneli paskolytu. O veliono an galvos tai man paskolino Izabelė Dabuliūtė. Ji ankscau už Ramanausko ištekėjo.

Žmonės apie Juozą Slavėną pasakoje, kad kai jis grįžo iš Amerikos, padėjo savo šeimai, sūnui ir dukroms, davė kraičio po tūkstantį dolerių kiekvienai. O tuomet jų vertė buvusi didelė. Sušelpdavo neturtin-gus, padėdavo nusipirkti tai rugių, tai karvutę, jei matė, kad kuriam kaimynui bėda. Pas jį pulku žmonės ėjo skolintis, ir niekam neatsakydavo, negailėdavo. Vėliau vieni atidavė skolas, kiti ne, kai pinigai keitėsi ir prarado vertę. Bet šis žmogus tikrai visam Dusnyčios kaimui padėjo. Keitėsi pinigai, bet jis draugiškai jokių procentų neėmė, dar žiūrėjo, kad kas kitas nebūtų nuskriaustas. Nors buvo pasiturintis, nesididžiavo, jo draugai buvo paprasčiausi kaimynai, su kuriais dalindavosi iškepta šviežia duona, per gavėnią – saldžiumi ar gira, lapiene ir kuo tik dar galėjo. Per gavėnią saldį darė tai vienas, tai kitas ir dalinos su kaimynais. Užtektinai buvo. O saldį darė taip: kai užminko duoną, sudeda kepti, palieka truputį raugo. Jį užpila virtu šiltu vandeniu su cukrumi. Turi pora dienų pastovėt šaltai ir galima gerti. Buvo skanu. O jei džiovintų obuoliukų ar kriauščių laukinių įdėdavo, tai dar skaniau ir kvepia.

– Mano mama Marytė Brindziūtė-Slavėnienė kilus iš Lietuvos, – tęsė

mano pašnekovė. – Nemėgo lenkų ir nesimokino lenkiškai. Kap uždarė sienų, ji koneveikė kariškius, kam nelaidza jos paraic namo ir aplankyc namiškius Lietuvoj. Ji žinojo visas žolukes, buvo gera pribuvėja, vadzyta bobuki. Ėjo in Dusnyčų, Žagarus ir aplink, kur prireikdavo, moterim padėc prie gimdzymo. Sanatvej neteko akių šviesos, nieko nematė. Jų labai gražai slaugė Aloyzas su žmonu Veroniku Valukonyti, kilusiu iš Jonaraisco. Ji tep mylėj uošvienį kap savo mamų.

Labai gražiai Birutė atsiliepė apie savo brolių Aloyzą Slavėną, kuris jų šeimoje buvo vyriausias ir atstojo tėvelį, išvykusį dvidešimčiai metų uždarbiauti į Ameriką. Aloyzas gimė Amerikoje 1913 m. spalio 15 d. Dusnyčios kaime ūkininkavo tėviškėje. Buvo gabus ir darbštus, mokėjo padaryti kurpalį, aptraukti oda, padaręs buvo klumpes sau, mamai, sesėm. Sutvarkė laukus. Prieš karą jie buvo suskirstyti režiais (šniūrais), o paskui

jau buvęs vienas sklypas arčiau namų (vadinamoji kolonija). Daug dirbo arkliais. Plūgas, dalgis, grėblys, šakės buvo pagrindiniai įrankiai, kuriais visi tuo laikmečiu naudojosi ūkyje. Perstatė vėliau su savo sūnum Juozeliu naujus namus. Aloyzas buvo labai tvarkingas, pavyzdingas Dusnyčios kaimo ūkininkas. Mirė 2010 m. sausio 2 d., sulaukęs 96 metų. Aloyzo žmona, nors 10 metų jaunesnė, mirė anksčiau – 1992 m.

Marytė Slavėnienė su dukromis daug audė iš linų ir vilnų siūlų. Aloyzui ir sesėms buvo pasiūti miluko kostiumai, o Birutei balta suknelė iš tėvo parvežtos iš JAV medžiagos (ją pasiuvo kažkas kaime).

– Seniau tep nebuvo kap dabar, – pasakojo Birutė Macukonienė, – kad visko pylna krautuvėse. Žmonės pasdarydavo inrankius, o aprangas ir paklodus audė. Visur laikyta avių dėl vylnos ir mėsos. Verpimas, mezgimas ir audzimas labai raikalyngi.

Sanovėj visur stubose buvo stovai. Darė pacys arba prašė kitų padaryc, tai buvo kožuonos namuos. Apmesc sunkiau, jau ausc paprasta pagal kokį raštų. Už mano pomiecius kaimynė Veronika Dapkevičienė (Uzdziūtė) ot buvo gabi ir tai mylėj ausc, o raštus tai gražus paci sumislydavo. Padėj ir kitom apmesc ir paudėc. Išmokino ir visas 6 dukteris. Jaučiausia Anelė

tai ir dabar da kiek paaudza ir moka apmesc.

Mano vyro Antano dzeduliai tai Povilas ir Ieva (Dapkevičūtė) Pecukoniai, ca gyvenno da tadu, kap atėjau in marcas, jų vyrausia duktė Agota ca paskiau perėmė ištekėjus už Vlado Macukonio, turėj tris sūnus: Antanų (mano vyrų; jam perdavė ūkį, o aprašė vėliau jau mūsų sunu), Juozų (išėjusį į Krasnagrūdą) ir Vitų (liko nevedis, gyvenno Sainuose).

O vyro dėdė irgi Antanas Macukonis. Jisai Sainuos audė ir glansavo milukų. Karštu gelažu glansavo, o tode, kad labiau sulygyc kelnes, koscimėlių arba išlygyc labiau nuaustų pacų medžagų, audeklų dėl kokio gerasnio siuvimo. Jis da darė ir vilokus. Žmonės namie irgi suausdavo ir atnešdavo, kad lygesnį medžagų padarytų. (Apie Antaną Macukonį rašyta ir „Aušros“ 1961 m. 2 nr.: „1961 m. balandžio 11 d. Seinuose vykusioje Audinių ir tapybos parodoje pirma premija paskirta Antanui Macukoniui iš Seinų.“) Tynajus tan nami Agotukė su Onu Malinauskiūtės verpė, audė, o jis glansavo. Tų trobų medzinį pastatė lietuviai iš Vilniaus. Visi apie tai tadu Sainuose žinojo. Stovėjo tas namas ca, kap išėjus iš miško, pro ligoninį, kepyklų, magazinus, kitoj pusėj turgaus ir priešaky dabarcinės „Žiburo“ mokyklos tas audzimo namas buvo. Jis tokias beveik pats ir dabar išlikis. Cik tadu aplinkui tušca, tadu cik šitas vienas namas stovėj šitoj pakalnėj, o cik vėliau statėsi aplinkui kici ir tarp jų nemažai lietuvių. Mes namuose tepgi ir verpėm, ir audėm, mezgėm, daug audėm su mamu namie tepgi, alia tynajus Sainuose pas Malinauskiūtės skaitės geresnės kokybės, ba buvo gerasni fabrični stovai. Vieni tai labai platūs, kiba trijų metrų – an jų išaustų divonų jau nereikėj susiūc, sakyta – ba an placų stovų. O ca kaimuos visi siaurus stovus turėj, ir kap divonas ar paklodė, tai cik pusė nuadzi. Ir reikia dzvi pusės susiūc, kad



Brolis Aloyzas su jaunesnėmis sesėmis Birute (iš kairės) ir Vitale



Antra iš dešinės viršutinėje eilėje Veronika Pecukonytė

būt an cielos lovos paciesc. Mama in tynajus vežė tepgi ir vylnos, ir siūlų, užsako, ba mada tokia buvo. Nuaudė mama mumiem kožnai, in kuperį indėjo divonus surinkcinius tį išaustus, tan audzimo nami. Ba mūs mama tį kokių avį nugriebus nukerpa, o sukaršus iš vylnos priverpia siūlo. Nešė in Sainus išausc. Glansuotų pasima. Ir iš to miluko oi kad gražus susiuvė koscimukus mumiem, dukterim: Vitaliukei, man, Stasei, tai galėjom pasdabyc. Darbšči be galo mama buvo. Nor iš Lietuvos, bet graita priprato prie šito krašto ir kaimynių.

Mes, visi Slavėnų vaikai, baigėm po keturas klases (kiek ir buvo) Dusnyčos mokykloj – kaiminystėj, kur dabar Talandžai gyvena. Mokė Juravičius, o paskui Plesevičius – lietuvis iš Sainų (jo tėvai kur Emilės Platerytės gatvėj – an balos turėjo namų). Jis Dusnyčoj gyvena an kambaro pas mus. Prieš pamokas ir po jų poteravom lietuviškai: „Ačiū Tau, Dieve, už tą mokslą, šviesą...“ Turėjo jau tadu mokytojas naujovį – su ausinėm radijų, tai vakarais duodavo paklausyc. Prisimenu cik užimų ir burzgimų. Nor buvo lietuvis, bet nevalia buvo mokyc lietuviškai.

Bet jis vis vien kažkiek išmokino ir rašto, ir skaicymo gimtu kalbu. Rašėm alavukais, paskui plunksnom. Pavilgom atramentan, ką buvo suoluose tam paruoštose skylėse indėtas indelis su rašalu.

Krapšį tai iš divono likucų mama pasiuvė ir nešojau tokių tarbų in mokyklų. Nebuvo kuom aucis, vis basom. Alia brolis Aloyzas tokias gabus buvo, tai prasmisno ir žiemai gražų apsiautuvų darė – medzokucus, klumpes. Perskėlė alksnio kulbį pusiau, padarė padukų, an kurpalio ir apraukė pas žydų pirktu odu.

kais. Acimenu, kap užėjo Dusnyčon

Tai buvo geros klumpės. In mokyklų su jom ėjom. Priėjį akmenį pabeldzam, iškracam sniegų ir toliau ainam. Ir nebuvo tį kap šalta.

Sykiu mokinosi ir vaikai iš Dusnyčos dzviejų žydų šaimynų. Jiej gyvena pakelej prie balų, in Vilkelius ainanc. Rabinavičius gaspadoravo, turėjo gerus arklius, o kitų žydėlių šaimynoj dziedulis kalvis buvo, kausė arklius, darė kaplius. Vienos šaimynos vaikai buvo Berkus ir mergaitė Feigė. O kitoj šaimynoj buvo Tolius, Ziskė ir Feigė. Sykiu buvom mokykloj su tais vai-



Aloyzas su žmona Veronika (iš kairės) ir sese Vitale. Antroje eilėje: Antanas ir Birutė Macukoniai ir Eugenija Macukonytė su vyru Adu Sinkevičiumi



Iš šeimos albumo

Birutė (Slavėnaitė) ir Antanas Macukoniai su sūnumis Vladu ir Algimantu (Algimanto I komunija)



Iš šeimos albumo

Antanas Macukonis ir Ambrosevičius iš Krasnagrūdės

vokiečiai, tai pirmiausia pas šituos žydus užsukė ir išvarė juos Lietuvon, lyg in Katkiškes – kaimi buvo šnekėta.

Pirmos komunjijos mokslų ėjau 9 kilometrus in Sainus per gal tris savaites, o pavasarin labai dzidelė grupė priėmė sakramentų. Mokino, prisimenu, kunigas Mazurkevičius, kilis iš Jonaraisco, kunigas Ramanauskas, kunigas Maksimavičius – kilimo iš Burbiškių.

Iki kol prasidėjo karas, nebuvo rubežo, galima buvo nuveic in Lietuvų, o mes gyvenom prie pac sienos, tai mama pirko

Lazdžiuose dzidesnius batus, tai jais ir išmergavau.

Kap grįžom iš Lietuvos, tai da per du metus nuo spalio pradžos beveik per žiemų teko man aic mync linų. Aradnykuose pas Sinkevičius prie Alnos upės buvo pircis, da Radzūcuose pas Brazinskus mynėm pircin ir prie Galadusio, prie Dapkevičių buvo gera pircis. Tai ėjom in jas mync. Brolis Aloyzas ima laužtuvus an pecies, aš mintuvus ir ainam in pircį linų – jis laužč, aš mync. Mintuvus ir laužtuvus labai gerus darė Jurgis Akulionis Žagarų kaimi. Be galo daug verpėm su mamu, paskui audėm ir parinkinius divonus, ir abrusus, daug mezgėm. Mama mumiem visom – savo trimi dukrom Stasei, man ir Vitalei prikrovė pilnut pilnutėlius kuperus kraico. O kuperus tėvas, grįžis iš Amerikos, užsakė pas stalių Suvalkuose (Aradnykų Sinkevičūtės vyras tį buvo geras stalius). Buvo gražai išraižyci. Kap atėjau iš Dusnyčos in marcas in kaimyninį kaimų Žagarus pas Macukonius – ištekėjau už Antano Macukonio, tai da reikėjo linus ir rauc, ir mync, nes kiekvienai: ir močutei, ir anytai, ir man pasėjo – tris linų šmotus.

Pas Macukonius tai da ciej pacys medziniai, šaudais dengci, stacyci Ievos ir Povilo Pecukonių budinkėliai buvo. Alia skaitėsi, kad neprasci gaspadorai, ba žamės daug. Vyro mama Agota tai šitų Pecukonių vyrausia duktė. O buvo jų net 7, iš jų penkios dukterys (Ona, Magdalena, Elzia, Veronika, Ieva) isimokino ir likos Lietuvoj, Kauni, o cik dzvi likosi: Agota namie, Marutė in Rakelijų už Jurgio Maksimavičo išėj. (Šitos penkios isimokinusios Pecukonytės iš Žagarų sumanė pastacyc Sainuose namų. Da tadu nieko priešais dabarcinį turgų nebuvo, jokio pastato, o acirado naujas medzintis su balkonėliu namas, puikus ir gražus. Jos surinktoms ir savo lėšom nupirko audzimo, magliavimo stakles ir ragino savo krašto, daugiausia Žagarų,

jaunimų pasimokyc amato Vilniuj. Tep buvo išvykus Ona Dapkevičūtė iš Žagarų, iš Ramoniškių – sasarys Agota ir Ona Malinauskaitės, Antano Macukonio tetos, jo mamos sasarys, o vėliau jų insūnytas Antanas Macukonis vedė Onų Sinkevičūtį iš Aradnykų. Dzviracu važuodavo Vilniun mokycis audzimo amato. Šitas namas lietuviam labai buvo raikalyn-gas. Ne vien vylnų atnešdavo suverpc ar siūlo divonams suausc, alia tai buvo gera vieta užaic, pasišylc ypač žiemų, palikc burkas ar arklių vadelas.) Nu o šitų daiktėlių mumiem su vyru aprašė. O kuom dzyrbom? Kap ir daugelis: grėblys, šakės, kaplys, kanabėkas, plaktukas, kirvis, dalgė, piela...

Mumi dalykėlių aprašė, raikėj sunkiaiai dzyrbc. Stuba iki dabar toj paci. Sunku prasgyvenc buvo. Šitoj troboj kuknėj dzvi lovos. Anan pasienin močūtė sana gulėj, o ca, kur aš dabar,

tai dziedulis. Su jais 6 metus gyvenau, o pas-kui kap sustarį 1968 m. vienų ketvirtadienį vienas numirė, o po nedėliai kitas irgi četvergi. Dziedulis tai buvo prisakis, kad grabų tai cik iš savo miško medzo ir neabliuotų lantų. Tep ir buvo – sukalė, kap norėjo.

Savo turėjom du sūnus – Vladų ir Algį. Krikštavaikių tai buvo daugiau – tai mainėmės su giminėm: jei jie mumi krikštateviai, tai ir mūs paprašo paskui savo vaikam. Aš turėjau krikštavaikius Algį Samulevičių, Jonų Vaznelių, Vitų Sinkevičių ir vienų mergaitę Skripkų Onutį, alia peršalo ir numirė maža. Tai kap cik ateina Velykos, buvo

mada ciem vaikam nor po marguco. Aš tai menkai marginau, alia pamacytut, kap mano vyro pusarė Genutė Macukoniūtė-Sinkevičienė gražai margino ir kiek daug, ot turėjo rankas.

Iš to dzaugsmo, kad laimingai nuyvenom, ir norėdama padėkavoc Dzeivu, sugalvojau sanatvėj paci, kad palei mūs pakrantį prieg Galadusio ažaro, prie ca gyvenusių Pecukonių (Macukonių) sodybos pastacyc kryžų, kad saugotų namus nuo nelaimių, kad liktų atmintis vaikam, anūkam ir jų vaikam. Ir paci



Kryžius Ievai ir Povilui Pecukoniams ir vėlesnei Macukonių šeimai atminti

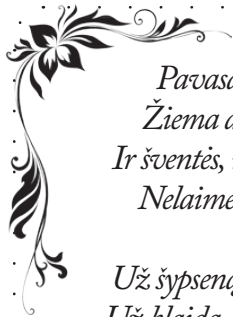


Birutė su broliene Veronika ir sese Vitale

sugalvojau an kryžo šituos žodzus: „Čia yra Dievas, pasimelskit ir būkit laimingi. 2007 m.“ Tai mano linkėjimas ir palaiminimas vaikam. Kryžų pašvencino kunigas Veprauskas, kuris atvykdavo tadu laikyc mišų Žagarų bažnytėlėn.

Sunku man jau paaic, alia vis ciek norisi pasidzaugc, kad nuyvenau gražai, kad gražai užaugo sūnūs, sveiki anūkai, proanūkiai auga. Labai myliu visus ir tankiai pavartau albumus. Žūrėtau ir žūrėtau in visų nuotraukas, tep man gerai. Ba va nor nepaainu, alia da gerai matau. Turu sanų nuotraukų – dziedulių, tėvų, uošvių, ir naujų – anūkų, proanūkių.

Ačiū, mylima Birute, už įdomų pasakojimą.



*Pavasaris, rudenio – jūs visada drauge,
Žiema ar vasara – jūs visada šalia.
Ir šventės, ir draugai – jūs visada kartu,
Nelaimės ar vargai, petys petin abu.
Už šypsena – šypsniu, už šilumą – žodžiu,
Už klaidą – švelnumu, ir taip ratu, ratu.
Iš metų į metus gyvenimo keliu
Važiuokit dar ilgai su meile ir džiaugsmu.*

Prieš 50 metų birželio mėnesį aukso žiedus
sumainė **Stasė ir Romas Labučiai** bei
Emilija ir Petras Zajančkauskai.

Mielieji,

drauge su Jumis džiaugiamės šia gražia
sukaktimi ir linkime daug sveikatos, Dievo
palaimos, džiaugsmo ir ilgiausių metų.

Leončikų šeima



Birželio 5 d. 80-ąjį gimtadienį atšventė
Onutė Matulevičienė iš Žvikelių.

*Garbingo amžiaus jubiliejus – vainikas metų praeities,
Kur rasi smilgų ir lelijų – tokia pusiausvyra lemties.
Kad pilką dieną šventė keičia, o ją – sunki darbų našta,
Branginki, vertinki ir džiaukis dalia, kuri vien Tau skirta.*

Susikaupė širdy ir išmintis, ir patyrimas, ir nueitų
dienų graži rimtis. Tai, kas praėjo, kas jau buvo –
pasilieka kaip kraitis arba dovana, o būsimieji metai
tegu būna praėjusių branda ir ilgas tęsinys.

Brangi Mamule,

linkime sveikatos, stiprybės, negęstančios energijos
ir šypsenos veide bei ilgų, gražių gyvenimo metų.

Ačiū, kad esi.

Su padėka ir meile

Dukra su šeima, sūnūs, marti, anūkai ir proanūkiai

Gedulo ir vilties dieną

Štai vėl juodas kaspinas plasta
Prie Trispalvės mūsų šventos!
Primins jis naikinimo mastą
Visos mūsų garbingos tautos.
Vagonai – pilni – gyvuliniai
Riedėjo į Rytus kraupius.
Lydėjo vargai begaliniai,
Kol rado ne vienas kapus
Toj amžino įšalo žemėj,
Prie Sibiro upių sruvių
Ar kur saulė mėnesius temo
Tenai milijonams žmonių.

O du kraugeriai susitarę
Įkūnijo planą žūtbut
Ir tūkstančių tūkstančius varė
Tit Aruos, prie Ledjūrio žūt.
Todėl šitas kaspinas juodas
Byloja kančias nekaltų
Toli, be Tėvynės paguodos,
Po jungu patyčių žiaurių.

Mokyt. Jeronimas Šalčiūnas

PUNSKO SAVIVALDYBINĖ MUZIKOS MOKYKLA SKELBIA

**mokinių priėmimą į 1-ąsias klases
2020/2021 mokslo metams.**

Kandidatai (vaikai ir jaunimas nuo 6 iki 16 metų) gali
stoti į:

- akordeono,
- fortepijono,
- smuiko,
- birbynės klasę.

**Stojamieji egzaminai vyks š. m. birželio 23 ir 24 d.
nuo 15.00 iki 18.00 val.**

Prašymus galima teikti iki birželio 23 d.
Prašymo blankai yra mokyklos raštinėje.

Informacija teikiama tel. 791844552, 514614130.

Lietuvos žiniasklaida

2020 05 26–06 08

Gegužės pabaigoje sukako metai, kaip buvęs banko ekonomistas Gitanas Nausėda išrinktas naujuoju šalies prezidentu. Tam nemažai dėmesio skyrė šalies žiniasklaida.

„Metai po prezidento rinkimų: tesėti pažadus sutrukdė vietos paieškos“ – taip pavadintame straipsnyje portalas lrytas.lt rašė: „Dėmesys tyliajai Lietuvai ir siekis tapti telkiančia figūra – tokia retorika dažnai kartojosi į valstybės vadovo postą kandidatavusio G. Nausėdos rinkiminėje kampanijoje.

<...> „Visuomenės telkėjo vaidmens, to pažado, kuris buvo akcentuotas rinkiminės kampanijos metu, nelabai pavyksta įgyvendinti. Prezidentas iš esmės netapo tuo, kuo bent jau žadėjo tapti. Mes galime kalbėti apie tai, kad visuomenė tikėjosi aktyvesnio prezidento, labiau savo nuomonę išsakančio prezidento, ypač krizės akivaizdoje.

Turėjome ir vis dar turime beprecedentę krizę ir turbūt net ir šitomis aplinkybėmis prezidentui nepavyko tapti vienijančiu lyderiu. Prezidentas sąmoningai ar ne pasirinko labiau stebėtojo iš šalies vaidmenį, iššokant kartas nuo karto ir pabandant pakritikuoti, pabarti ar išsakyti savo nuomonę“, – metus po rinkimų įvertino Vilniaus universiteto (VU) Komunikacijos fakulteto Medijų tyrimų laboratorijos vadovas, politinės komunikacijos specialistas dr. Andrius Šuminas.

<...> Pasak politologo Vytauto Dumbliausko, metus po rinkimų gana taikliai apibūdina pastaruoju metu sklidusios kalbos, kad prezidentas Lietuvos politinėje arenoje ieško savo vietos, tačiau negeba jos atrasti. Kaip pastebėjo Mykolo Romerio universiteto docentas, metus ieškota, bet nieko neatrasta. „G. Nausėda, panašu,

dar nerado savo, kaip prezidento, vietos. Ką tikrai matome, tai akivaizdų G. Nausėdos norą nebūti panašiu į pirmtakę Dalią Grybauskaitę.

Jis yra viešai deklaravęs, kad Valdas Adamkus jam yra pavyzdys. Tačiau kol kas G. Nausėdos pozicijos negalime sulyginti su V. Adamkaus veikimu.

Tiek V. Adamkus, tiek D. Grybauskaitė turėjo tas pačias konstitucines galias, tačiau gebėjo jas išnaudoti ir, nors ir skirtingais būdais, bet į istoriją įėjo kaip politiniai lyderiai. Lyderystės G. Nausėda vis dar stokoja“, – sakė jis.“

„Metai po rinkimų: visuomenė pasigenda Nausėdos aktyvumo ir aiškesnės pozicijos“, – apie šalies vadovo veiklą per metus rašė portalas LRT.lt. „Naujausia visuomenės nuomonės apklausa rodo, kad šalies gyventojai pasigenda didesnio prezidento G. Nausėdos aktyvumo ir aiškesnės pozicijos koronaviruso pandemijos metu. Tyrimas taip pat atskleidė, jog, jei šalies vadovo rinkimai įvyktų šiomis dienomis, Daukanto aikštės rūmuose įsikurtų kitas politikas. Tiesa, LRT.lt kalbinti politologai ragina neskubėti daryti išvadų – jų teigimu, G. Nausėdos susilpnėjimas gali būti tik „popieriuje“.

LRT.lt kalbintas Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto docentas, politologas Mažvydas Jastramskis teigė skeptiškai vertinantis šios apklausos rezultatus, kadangi, jo teigimu, apklaustųjų respondentų skaičius tesiekia kiek daugiau negu 500 žmonių.

<...> „Prezidentu žmonės Lietuvoje pasitiki žymiai labiau negu parlamentu, Vyriausybe ar partijomis. Ši tendencija buvo matoma net per Rolando Pakso apkaltą. Taip, matomas prezidento lyderystės trūkumas, nebuvimas viešojoje erdvėje ir nesiėmimas daugiau funkcijų, negu jam nurodyta

Konstitucijoje. Tai yra tam tikra prasme suprantama, bet galbūt dabartinė situacija reikalauja aktyvesnių prezidento veiksmų. Jei pasitikėjimas prezidentu ir kris, tai labai nedaug, ir toli siekiančių išvadų mes kol kas daryti negalime“, – dėstė pašnekovas.

M. Jastramskiui antrino Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) profesorius, politologas Algis Krupavičius. Jis pažymėjo manantis, kad pasitikėjimo šalies vadovu sumažėjimas susijęs su jo „uždelsta reakcija“ į koronaviruso pandemiją.

„Ta uždelsta reakcija pasireiškė karantino pradžioje, vėliau prezidentas surado savo vaidmenį, vietą ir dabar yra ganėtinai aktyvus, kiek jam leidžia konstituciniai įgaliojimai. Bet dabar jis moka pasitikėjimo mažėjimo kainą už tą pradinį savo pasyvumą“, – LRT.lt komentavo A. Krupavičius.“

Kitas VDU profesorius politologas Lauras Bielinis, vertindamas G. Nausėdos darbus, portale delfi.lt rašė: „Kritika jo atžvilgiu yra įvairi, ir iš pirmo žvilgsnio, atrodo, yra spontaniška. Tačiau kryptingumas, siekis išprovokuoti prezidentą veiksmui akivaizdus.

<...> Praktiškai atviru tekstu jo klausama, kodėl pirmuoju smuiku valstybėje groja premjeras, o ne prezidentas?

Tačiau manau, kad už priekaištų prezidentui slypi pakankamai aiškūs politiniai ir rinkiminiai tikslai.

Jau seniai matome, kad daugelis nori padaryti prezidentą G. Nausėdą palankiu tik sau, savo partijai. Siekia priversti jį žvelgti į politinį lauką remiantis tik jų partiniais prioritetais, t. y. atsisakyti būti visos visuomenės interesų, vertybių ir problemų atstovu, o tik vienos politinės jėgos, vieno socialinio sluoksnio, vienos ekonominės ar finansinės grupės atstovu.

<...> Prezidento santykis į Vyriausybės veiklą yra ne agresyvi kritika, o kiek tai įmanoma dalykiška kritika ir diskusija. Iš tikrųjų prezidentas tiesiog siekia žvelgti į situacijas blaiviai ir netendencingai, todėl ir pritaria Vyriausybės pastangoms suvaldyti nelengvą ir daugiasluoksnę pandemijos sukeltos krizės situaciją.

Ir būtent todėl G. Nausėda tampa silpnu tiems, kurie norėtų per jo konfliktą su valdančiais laimėti rinkiminiuosius taškus ir sumenkinti valdančiuosius.“

Per ketverius metus, kai jai vadovauja Evaldas Pašilis, Generalinė prokuratūra kartu su Specialiųjų tyrimų tarnyba (STT) surengė ne vieną garsią parodomąją operaciją, kai dėl rimtų įtarimų buvo sulaikyti aukšto rango verslininkai, politikai, teisėjai, advokatai. Tiesa, iš tų plataus atgarsio visuomenėje sulaukusių bylų ne viena tiriama jau keleri metai ir kuo jos baigsis, nežinia. Ne viena garsiai prasidėjusi byla tyliai numarinta, o kai kurių vertintojų nuomone, tokie sulaikymai – spec. tarnybų noras parodyti visuomenei save.

Dar viena panašaus lygio operacija įvyko prieš savaitę, kai pareigūnai dėl įtariamo stambaus masto kyšininkavimo, papirkimo, prekybos poveikiu, turto iššvaistymo ir dokumentų klastojimo sulaikė Lietuvos verslo konfederacijos (LVK) vadovą Valdą Sutkų ir Lietuvos bankų asociacijos (LBA) prezidentą Mantą Zalatorių, iš kurio V. Sutkus už neteisėto poveikio darymą naudojantis savo ryšiais ir įtaka esą ėmė kyšius. Teisėsaugos duomenimis, tarp įstatymų projektų, dėl kurių galėjo būti darytas neteisėtas poveikis – 2019 m. pabaigoje svarstytas 2020 m. Lietuvos biudžeto įstatymų paketas, įstatymai dėl bankų turto ir pelno mokesčių bei kiti.

„Neteisėtumas yra apskritai veiklos detalėse. Šiandien būtų per anksti atskleisti visą nusikalstamo veikimo schemą, tačiau galiu tik patvirtinti, kad vietoje teisėto lobizmo buvo

pasirinktas prekybos poveikiu kelias. Tai jau yra nusikalstamas veikimas“, – „Žinių radijui“ sakė STT vadovas Žydrūnas Bartkus.

Tai, kad Seime vyksta diskusijos, dalinamasi argumentais komitetuose dėl siūlomo papildomo mokesčio bankams, o galiausiai priimamas vienoks ar kitoks sprendimas, anot STT vadovo, dar nėra neteisėta. „Šiuo atveju iš pradžių buvo kalbama apie vienkopį bankų apmokestinimo modelį, diskusijų metu modelis buvo pakeistas. Tarkim, pradžioje buvo kalba apie turto apmokestinimą, o galiausiai buvo apmokestintas pelnas. Tarnyba šiandien neturi duomenų, kad įstatymas būtų priimtas neteisėtai arba padarius neteisėtą poveikį. Kalbama apie lobizmo procesą. Lobizmo procesas – tai kai iš atstovavimo Seime, iš argumentų teikimo vieniems ar kitiems sprendimo priėmėjams yra bandoma užsidirbti asmeniškai. Tai traktuojama kaip prekyba poveikiu“, – sakė Ž. Bartkus.

Tiesa, teismas prokurorų prašymą abu įtariamuosius leisti suimti atmetė.

„Liaudies išmintis skelbia – artėja rinkimai, lauk naujų rezonansinių bylų. Tik už gryną pinigą Temidės darbų neskubėk imti, nes klausimų jau iš pat pradžių visada bus daugiau nei atsakymų“, – ta proga dienraštyje „Lietuvos rytas“ rašė Vytautas Bruveris. „Pagrindinį savo ritualą – suimtųjų vedžiojimą prieš televizijos kameras – STT atliko. Į akis krito tai, kad įtariamuose itin dažnai mirga žodis „galimai“, kuris prie munduro ne itin tinka ne tik teisėsaugos pareigūnams...“

Antai generalinis prokuroras E. Pašilis skelbė, kad V. Sutkus savo ir kitų su konfederacija susijusių grupių interesų naudai darė poveikį priimant svarbius teisės aktus ir kitus sprendimus už „galimai neteisėtą“ atlygį. Kaip tai suprasti? Patys prokurorai ne tik nėra tuo neteisėtumu įsitikinę, bet pripažįsta, kad tai galima įvairiai interpretuoti, sakykime, ir kaip teisėtą atlygį už lobistinį interesų gynimą.

<...> Kad ir kaip būtų, kol kas yra nemažai prielaidų, kad šis tyrimas gali baigtis kaip ir daugelis kitų valdinamųjų rezonansinių bylų ar net Seimo tyrimų“, – rašė autorius.

Įtariamųjų gynėjai iš įvairių visuomenės sluoksnių akcentavo, kad problema ta, jog neaišku, kas yra lobizmas, ir todėl visi, tarp jų ir teisėsauga, jį interpretuoja, kaip nori. Apie tai „Lietuvos rytas“ rašė straipsnyje „Pogarsaus V. Sutkaus ir M. Zalatoriaus sulaikymo – mįslė: kas yra lobistas“.

„Dviejų verslo organizacijų vadovų sulaikymas paskatino politikus iš stačiaus ištraukti jau apdulkėjusį įstatymo projektą ir pagaliau išsiaiškinti, kas yra lobistai ir kas jiems leidžiama. Seimo nariai prabilo apie būtinybę keisti Lobistinės veiklos įstatymą. Pagal šiuo metu galiojantį įstatymą, lobistu gali būti tik fizinis asmuo, siekiantis daryti įtaką sprendimų priėmėjams.

<...> Ar laikas taisyti įstatymą, kai už galimą jo pažeidimą jau segami antrankiai? „Geriau vėliau negu niekada“, – sakė M. Zalatoriaus advokatas Aidis Mažeika.

Į klausimą, ar kas pasikeistų šioje byloje, jei Seimas pakeistų Lobistinės veiklos įstatymą, jis atsakė: „Atsakomybę švelninantis įstatymas turi atgalinę galią. Jei sušvelnės sąlygos ar bus išplėstas lobistų ratas, to būtų galima tikėtis. Tačiau kol kas sunku pasakyti, kas būtų, jeigu būtų. Iš tiesų teisėtą lobizmą reikėtų plėsti, nes tai yra ne blogis, o gėris.

Politikai negali išmanyti visų sričių, todėl turi kas nors ateiti juos paprotinti, ir turi ateiti ne vienas, o kelių organizacijų atstovai. Bet Lietuvoje žodžiai „bankininkas“ ir „lobistas“ yra keiksmažodžiai.“

Nors ir įtariamųjų gynėjai, ir patys įtariamieji neigė kažkam galėję daryti ar darę įtaką, premjeras Saulius Skvernelis, kalbėdamas apie V. Sutkų, sakė, kad dar prieš metus buvo duotas nurodymas ministerijoms nebendrauti su juo.